

מסכת בכורות פרק ו' – "על אלו מומין"

1. לז, א-ב

רס"י

מתני'

על אלו מומין. החסוחוס. תנוך
האוזן שקורין טנדריין:
אבל לא מן העור. דהדר בריא
ולא הוי מומא והאי עור היינו
אליה רכה של אוזן:
פגימה. אינה בלא חסרון אבל
סדק משמע נמי בלא חסרון:
נפרכת. כשממשמשין בה:

גמ'

ואמאי פסח ועור כתיב. שישחוט
בכור עליהן ומידי אחרינא לא
דכתיב וכי יהיה בו מום פסח
ועור וסמך ליה בשעריך תאכלנו
דהיינו בלא הקרבה:
ומשני כתיב נמי כי יהיה בו
מום. דמשמע נמי מומין אחריני:
ובטל נמי ממלאכתו. כגון פסח
בטל מהילוך ועור בטל מראייה:
אלמה תנן נפגמה אזנו. הוי מום
הא אינה בטילה משמיעה:
ריבויא היא. דכתיב כל ולא
דרשינן ליה בכלל ופרט:
אי הכי. דריבויא הוא מומין
שבסתר נשחוט נמי עליהו:
חוטין. יינצב"ש:
חיצונות. שבאמצע הפה:
שנפגמו. שחסרו מעט:
שנגממו. שנחתכו בסכין ברוחבו
ולא חיסרו אלא כעין סדק:
הפנימיות. מונשלים"ש:

מתניתין

על אלו מומין שוחטין את הפכוד:
נפגמה אזנו מן החסוחוס,
אבל לא מן²²³ העור.

נסדקה, אף על פי שלא חסרה,
ניקבה מלא פרשינה,
או שיבשה.

איזהו "יבשה"?

כל שתנקב ואינה מוציאה טיפת דם.

רבי יוסי בן המשולם אומר:
יבשה שתהא נפרכת.

גמרא

אמאי?

"פסח" ו"עור"²²⁴ (דברים טו, כא) כתיב!

כתיב נמי:

"כי יהיה בו מום".

ואימא:

"כי יהיה בו מום" - כלל,

"פסח או עור" - פרט,

כלל ופרט - אין בכלל אלא מה שבפרט,

פסח ועור - אין,

מידי אחרינא - לא!

"כל מום דע" - חזר וכלל,

כלל ופרט וכלל - אי אתה דן אלא כעין הפרט,

מה הפרט מפורש - מומין שבגלוי, ואין חוזרין,

אף כל מומין שבגלוי, ואין חוזרין.

ואימא:

מה הפרט מפורש - מומין שבגלוי, ובטל ממלאכתו, ואינו חוזר,

אף כל מומין שבגלוי, ובטל ממלאכתו, ואינו חוזר!

אלמה תנן:

"נפגמה אזנו מן החסוחוס,

ולא מן העור"?

"כל מום דע" ריבויא הוא.

אי הכי,

מומין שבסתר נמי!

אלמה תנן:

"חוטין החיצונות שנפגמו,

ושנפגמו,

והפנימיות שנעקרו",

"נעקרו" - אין,

נפגמו ונפגמו - לא!

לז, ב

²²³ הגהות הב"ח ושיטה מקובצת

²²⁴ וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום דע לא תזכקנו לה' אלקיך

בְּעֵינָא "מום רע", וְלִיכָא.

רפ"י

מום רע לא מיקרי. אלא בגלוי
שמנוולו :
אי הכי. דכל מום ריבויא הוא :
השתא מיפרק לא פרקינן
עלייהו. פסולי המוקדשין :
מישחט שחיטנה עליהו. בכור
בחוץ :
כשהוא אומר. פסוק אחר ואם
בבהמה הטמאה ופדה בערכך :
אם כן. דבעל מום עובר נמי נפדין
פסח ועור מאי אהני ליה דמשמע
מומין קבועין ולא עוברין :

אי הכי,

מום עובר נמי!

אִלְמָה תֵּנִן:

"וְלֹא מִן הָעוֹר"?

מום עובר - סבירא הוא:

הַשְׁתָּא מִיִּפְרָק לָא פְּרָקִינָא עֲלֵיָהּ,

מִשְׁחָט שְׁחָטִינָא עֲלֵיָהּ?!

דְּתֵנִינָא:

"וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַה'" (ויקרא כז, יא) - בְּבַעֲלֵי מוֹמִין הַכְּתוּב מְדַבֵּר.

אֲתָה אֹמֵר: בְּבַעֲלֵי מוֹמִין שְׁנִפְדּוּ הַכְּתוּב מְדַבֵּר, אוֹ אֵינּוּ אֶלָּא בְּבִהְמָה טְמֵאָה מִמֶּשׁ?

בְּשֵׁהוּא אֹמֵר: "וְאִם בְּבִהְמָה הַטְּמֵאָה"²²⁵ (ויקרא כז, כז) - הֲרִי בְּהֵמָה טְמֵאָה אָמוֹר,

הָא מָה אֲנִי מְקַיִּים: "אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה"?

הוּא אֹמֵר: זֶה בְּעֵלֵי מוֹמִין שְׁנִפְדּוּ.

יָכוֹל יִפְדּוּ עַל מוֹם עוֹבֵר?

תִּלְמוּד לֹאֵר: "אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַה'" -

מִי שְׂאִינָה קְרִיבָה כָּל עֵיֶקֶר,

יִצְתָּה זֶה, שְׂאִינָה קְרִיבָה הַיּוֹם אֶלָּא לְמָחָר.

אִיבָעִית אִימָא:

אִם כֵּן, "פִּסְחָ" וְ"עוֹר" - לָמָּה לִי?

²²⁵ וְאִם בְּבִהְמָה הַטְּמֵאָה וּפְדָה בְּעֵרְכָּהּ וְיִסַּף חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו וְאִם לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר בְּעֵרְכָּהּ

2. לז, ב

רס"י

בידי שמים. שנולד עמו :
שתחגור. שתעכב בה צפורן אם
בודקין כבדיקת סכין :

"נסדקה, אף על פי שלא חסרה".

תנו רבנן:

"הסדק - כל שהוא.

הפגימה - בין בידי אדם,

בין בידי שמים.

מכלל: דסדק בידי שמים - לא?!

אלא: סדק ופגימה - בין בידי שמים,

בין בידי אדם.

וכמה שיעור פגימה?

כדי שתחגור בה ציפורן".

3. לז, ב

רפ"י

אלא דתנא קמא ור' יוסי.
 דכרשינה אינה גדולה מעדשה
 אלא מעט:
הסול. קיסם שראשו חד שקורין
 ברוק"א:
סירא. קוץ:
מקדח. טריבל"א:
מכתב. עט ברזל:
אף כל של מתכת. ובפ"ק
 דקדושין מפרש פלוגתייהו דרבי
 דריש כללי ופרטי ור' יוסי דריש
 ריבוי ומיעוטי:
בריבי. אדם גדול:
במילת. אליה:
היאך הוא עושה בעל מום. הא
 הדר בריא:
הא אין רוצעין. בניחותא הא
 ודאי אין רוצעין אלא בגובה של
 אוזן שהוא סחוס ומכל מקום
 קשיא דקתני הכא דמן הרציעה
 נעשה בעל מום וקאמר רבי יוסי
 ברבי יהודה דרציעה ישנה במחט
 דלא הוי כעדשה:
כאן לשחוט כאן לפסול. יש
 מומין הרבה בבכור שפוסלים
 אותו ליקרב על גבי מזבח ואין
 מכשירין אותו לישחט כדתנן
 אלו שאין שוחטין עליהן לא
 במקדש ולא במדינה כו':

"נִקְבָּה מְלֵא כְּרִשִּׁינָה,
 או שִׁיבְשָׁה".

תנו רבנן:

"בְּמָה נִקְיַבֶּת הָאוֹזֹן?

מְלֵא כְּרִשִּׁינָה.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: בְּכַעֲדָשָׁה.

ואיזו היא "יבשה"?

שאם תינקב ואינה מוציאה טיפת דם.

רבי יוסי בן המושולם אומר:
 יבשה כדי שתהא נפרכת".

תנא:

"קְרוֹבִין דְּבִרְיָהּ לֵהִיּוֹת שְׁוִין".

דבריהן דמאן?

אילמא: דתנא קמא ורבי יוסי בן המושולם - טובא איכא!

אלא:

דתנא קמא ורבי יוסי ברבי יהודה.

"כַּעֲדָשָׁה" - אין,

בציר מכַּעֲדָשָׁה - לא?!

ורמינהי:

"מְרִצֵּעַ"²²⁶ (דברים טו, יז) - אין לי אלא מְרִצֵּעַ.

מנין לרבות הסול,

והסידה,

והמחט,

והמקדח,

והמכתב?

תלמוד לומר: "וְלִקְחָתָּ" (דברים טו, יז) - כל דבר שנלקח ביד,

דברי רבי יוסי ברבי יהודה.

רבי אומר:

"מְרִצֵּעַ",

מה מְרִצֵּעַ מיוחד - של מתכת,

אף כל של מתכת".

וקתני סיפא:

"אמר רבי:

יודן ברבי היה דורש:

נִשְׁהוּ רֹצְעִין, אין רוצעין אלא במילת.

וחכמים אומרים:

אין עבד עברי בהן נרצע, מפני שנעשה בעל מום,

ואם תאמר: במילת היו רוצעין - היאך עבד בהן נעשה בעל מום?

הא אין רוצעין אלא בגובה של אוזן!

אמר רב חנא בר קמינא:

לא קשיא:

כאן - לשחוט,

כאן - לפסול.

4. לז, ב - לח, א

רפ"י

הינדא. בלשון זה היו מכירין ובלשון לע"ז ויצ"א:

כרשינה. העומד בנקב בדוחק ואע"פ שאינה נכנסת (עמו) ויוצאת בו הוי מום או דלמא לא הוי מום עד שיהא הנקב רחב שכרשינה תהא נכנסת ויוצאת בו:

כיוצא בה שמעתי. מסיפא נפקא לן דקאמר מקדח וחיסומו שנינו דהיינו נכנס ויוצא:

השדרה והגולגולת. שלימין מטמאין באהל ושאר עצמות אין מטמאין באהל וכמה יחסרו ולא יטמאו: ה"ג וייתיב רב חסדא וקמביעיא ליה ואיתמר רב ספרא אמר שמעתא אי"ל רב תחליפא לרב חסדא דהכי אתנייה שמואל:

וסימניך. שלא תטעה מי אמר שמעתא ומי מתניתא תני רב יהודה בר שמואל דאשכחן מקומות הרבה בש"ס דאייירי רב שמואל בר יהודה בלי מתניתא תני רב שמואל בר יהודה במסכת ע"ז רפואות דאין מעמידין (דף כח:):

ואי"ל. רב חסדא לרב תחליפא: **אם כן.** דבית הלל כסלע אמר עשית ב"ש וב"ה אחד:

מאור. חלון שלא נעשה בידי אדם שנפל הכותל מאליו מעט בין בית לבית:

שיעורו. להביא טומאה מבית זה לבית זה:

כמלא אגרוף גדול. דכיון דלא נעשה בידי אדם בציר מהכי לא חשיב:

בן אבטיח. שם האיש בעל בשר: **וישנו.** לאותו אגרוף:

של לשכה. שמונח בלשכה לקדוח את הצריך לבדק הבית:

כפונדיון האיטלקי וכסלע נירונית. כלומר לזה ולזה דומה:

וישנו. לאותו סלע ולאותו פונדיון:

כמלא נקב של עול. שעושין בו נקב ותוקעין בו יתד לקשור רצועות העול אלמא מקדח הוי כסלע ומאי איכא בין ב"ש ובין ב"ה:

מאי "כרשינה"?

אמר רב שרביא:
הינדא.

בעא מיניה רב הושעיא מרב הונא רבה:
כרשינה הנכנסת ויוצאה,
או:

כרשינה העומדת?

אמר לו:
זו לא שמעתי, כיוצא בה שמעתי.

דתנן:

"השדרה והגולגולת שחסרו."

כמה חסרון בשדרה ולא יהא מטמא באהל?

בית שמאי אומרים:
שתי חוליות.

ובית הלל אומרים:
חוליא אחת.

ובגולגולת?

בית שמאי אומרים:
כמלא מקדח.

ובית הלל אומרים:
בדי שינטל מן החי וימות."

וייתיב רב חסדא וקמביעיא ליה:
"בדי שינטל מן החי", וכמה?

אמר ליה רב תחליפא בר אבודימי:
הכי אמר שמואל:
כסלע.

ואיתמר:

רב ספרא אמר:
שמעתתא אמר ליה.

ורב שמואל בר יהודה אמר:
מתניתא אמר ליה.

וסימניך: "תני רב שמואל בר יהודה".

ואמר ליה:

אם כן, עשיתה דברי בית שמאי ודברי בית הלל אחד,
דתנן:

**"מאור שלא נעשה בידי אדם - שיעורו מלא אגרוף גדול,
וזהו אגרופו של בן אבטיח."**

אמר רבי יוסי:

וישנו כראש גדול של אדם.

**נעשה בידי אדם - שיעורו כמלא מקדח גדול של לשכה,
שהוא כפונדיון של האיטלקי, וכסלע נירונית,
וישנו ^כמלא נקב של עול!"**

אִשְׁתִּיק.

וְאָמַר לִיהִי רַב חֶסֶדָּא:

שָׁמָּה "מִקְדָּח וְחִסּוּמוֹ" שְׁנִינוּ?

וְאָמַר לִיהִי רַב תַּחֲלִיפָא:

לֹא תִימָא: שָׁמָּה,

אֵלָּא: וְדַאי "מִקְדָּח וְחִסּוּמוֹ".

צָרִיךְ לְהַתְּלוֹת עָלֶיהָ, כְּחֻזְקֶיהָ אָבִי עֲקִישׁ.

רַבִּי

אִשְׁתִּיק. רַב תַּחֲלִיפָא:

וְאִלּוּ רַב חֶסֶדָּא שְׁמָא מִקְדָּח.

דְּקָאמַר ב"ש בְּגוּלְגוּלַת מִקְדָּח

וְחִסּוּמוֹ שְׁנִינוּ דְּלֵאחַר שְׁנַעֲשָׂה

הַחֹר מִצַּדְדֵּינָא אֶת הַמִּקְדָּח וְנוֹטֵל

מִצִּידֵי הַנֶּקֶב וּמִרְחִיבֵין אֶת הַנֶּקֶב

כְּדֵי שִׁכְנֵס מִקְדָּח וְיוֹצֵא בְּרִיחַ

וְהֵינּוּ חִסּוּם שְׁנוּטֵל מִה שְׁחִיסָם

וְסוּתָם אֶת הַנֶּקֶב וְאֵינוּ מְנִיחַ

לִיכְנֵס הַמִּקְדָּח בְּרוּחַבּ וּמִקְדָּח

וְחִסּוּמוֹ הוּא יוֹתֵר מִסֵּלַע:

אִלּוּ רַב תַּחֲלִיפָא. לְרַב חֶסֶדָּא לֹא

תִּימָא שְׁמָא אֵלָּא אִימָא וְדַאי

מִקְדָּח וְחִסּוּמוֹ שְׁנִינוּ:

וְצָרִיךְ אֶתָּה לְהַתְּלוֹת עָלֶיהָ.

כְּלוּמַר יִכּוֹל אֶתָּה לְסַמּוֹךְ עַל דְּבַר

זֶה:

כְּחֻזְקֶיהָ אָבִי עֲקִישׁ. שְׁנַסְמַךְ עַל

עֲדוּתוֹ שֶׁלֹּא הִיא תִּלְמִיד חוּלֵק

עָלֶיהָ:

5. לח, א

רס"י

אין לו אחוריים לחליקה. שאין אחוריו חלוקים מתוכו דלא אמרין אם נטמא גבו טמא ותוכו טהור אלא אם נטמא גבו נטמא תוכו אותו צד שמשמשין בו קרי תוך אע"ג דאין לו בית קיבול:

וקפריך כלי חרס בתוכו תלה רחמנא. דאין מטמא אלא מתוכו דכתיב וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו וגו':

כנגדו בכלי שטף. כלומר דכוותיה בכלי שטף שאין לו נמי תוך אין לו אחוריים ולקמן מפרש לה. כלי שטף כלי עץ דכתיב (ויקרא טו) וכל כלי עץ ישטף במים ולקמיה פריך וכי אין לו תוך מי מקבל פשוטי כלי עץ טומאה ואיכא דאמרי כלי שטף היינו כלי מתכות וטעות הוא בידם דא"כ אמאי פריך לקמן מי מקבלי פשוטי כלי שטף טומאה לאו פירכא היא דודאי פשוטי כלי מתכות טמאים:

הא קמ"ל כו'. להכי תלייה לכלי שטף בכלי חרס דהיכא דיש לו תוך נטמא תוכו נטמא גבו:

אי בטומאה דאורייתא הכי נמי. דפשיטא לן שאם נטמא גבו נטמא תוכו בין יש לו תוך בין אין לו תוך והכא במאי עסקין דביש לו תוך נטמא גבו לא נטמא תוכו ובאין לו תוך איצטריך לאשמועי' דנטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו בטומאה דרבנן כלי שנטמאו אחוריו במשקין טמאין: תוכו אוגנו דהיינו בית קיבול התחתון שיושב עליו ל"א אוגנו שפתו:

אזנו. זהו מה שעושין בחביות של חרס לבית אחיזה שקורין מנשי"ו:

ידיו. כגון כלי חרס שעושין לו זנב לאחוריו:

דמדאורייתא. אין אוכלין ומשקין מטמאין כלי בפ"ק דפסחים (דף יח.):

משום משקה דזב וזבה. כגון רוקו וזובו דהוי אב הטומאה ומטמא כלי מדאורייתא אפי' אדם דכתיב (ויקרא טו) וכי ירוק הזב וגו':

הלכך שווה רבנן. לכלי שטף הנטמא במשקין:

דכלי חרס. דאורייתא דאם נטמא גבו לא נטמא תוכו:

ולא שווה רבנן כטומאה דאורייתא דנפשיה. דכלי שטף משום דעבדו רבנן היכירא להקל בטומאת משקין כי היכי דלא נשרוף עליה תרומה וקדשים אלא חולין ואי קשיא אמאי לא גזור בכלי חרס טומאת משקין לאחוריו תריץ משום דהתם ליכא למיגור משום משקה דהא אפי' נגעו משקה זב וזבה מאחוריו לא מקבלי טומאה אלא מתוכו ואי משום דכתיב וכלי חרס אשר יגע בו הזב וגו' ההוא מפורש (במסכת נדה) (דף מב) דבהסיס מישתעי דאיהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסט:

[ואמר ליה רב תחליפא:

... צריך להתלות עליה, כחזקיה אבי עקי"ש].

דתנן:

"זו עדות העיד חזקיה אבי עקי"ש לפני רבן גמליאל בבינה,

שאמר משום רבן גמליאל הזקן:

כל שאין לו תוך בכלי חרס - אין לו אחוריים לחליקה,

נטמא תוכו - נטמא גבו,

נטמא גבו - נטמא תוכו."

כלי חרס - בתוכו תלה רחמנא,

אית ליה תוך - איטמי ליה,

לית ליה תוך - לא איטמי ליה!

אמר רב יצחק בר אבין:

הכי קאמר:

"כל שאין לו תוך בכלי חרס, כנגדו בכלי שטף - אין לו אחוריים לחליקה,

נטמא תוכו - נטמא גבו,

נטמא גבו - נטמא תוכו."

למה לי למיתלייה בכלי חרס?

נימא: "כל שאין לו תוך בכלי שטף - אין לו אחוריים לחליקה"!

הא קא משמע לן:

דיש לו תוך - הרי הוא ככלי חרס,

מה כלי חרס: נטמא תוכו - נטמא גבו,

לא נטמא תוכו - לא נטמא גבו,

אף כלי שטף: נטמא תוכו - נטמא גבו,

לא נטמא תוכו - לא נטמא גבו.

בשלמא כלי חרס - גלי ביה רחמנא **"תוכו"** ²²⁷ (ויקרא יא, לג),

אלא כלי שטף - מי גלי ביה רחמנא **"תוכו"?**!

אי בטומאה דאורייתא - הכי נמי.

הכא במאי עסקין:

בטומאת משקין, דרבנן.

דתנן:

"כלי שנטמא אחוריו במשקין: אחוריו - טמאין,

תוכו,

אגנו,

אזנו,

ידיו - טהורין.

נטמא תוכו - כולו טמא" (כלים כה, ו).

דמדאורייתא - אין אוכל מטמא כלי,

ואין משקה מטמא כלי,

ורבנן הוא דגזור, משום משקה זב וזבה.

הלכך, שווה רבנן כטומאה דכלי חרס,

ולא שווה רבנן כטומאה דאורייתא דנפשיה.

עבדו רבנן היפירא, כי היכי דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים.

אי הכי,

אין לו תוך - נמי ליעביד נמי היפירא!

²²⁷ וכל כלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו כל אשר בתוכו וטמא ואתו תשברו

רפ"י

ואין לו תוך בכלי שטף
 דאורייתא בר קבולי טומאה
 הוא. דאיצטריך רבנן למיגזר
 בהו משקין ועוד דאמרן לעיל אי
 בטומאה דאורייתא ה"נ לא
 איצטריך לאשמועינן דאין לו
 אחורים לחליקה:
 דומיא דשק בעינן. דכתיב
 (ויקרא יא) מכל כלי עץ או בגד
 או עור או שק איתקש כלי עץ
 לשק:
 מלא וריקן. דיש לו בית קיבול:
 בהנך דחזו למדרסות. כגון כסא
 וספסל דמקבלי טומאה ע"י
 מדרס:
 א"ה בכלי חרס נמי. נגזור
 טומאה באין לו תוך בהנך דחזו
 למדרסות:
 אין מדרס בכלי חרס. שישבר
 אם אדם יושב עליו:

כיון דעבדו היכירא בייש לו תוך,
 ידיע דאין לו תוך דרבנן.

ואין לו תוך בכלי שטף - דאורייתא בר קבולי טומאה הוא!!
 דומיא ד"שק"²²⁸ בעינן,
 מה שק - מיטלטל מלא וריקן,
 אף כל מיטלטל מלא וריקן!

בהנך דחזו למדרסות.

אי הכי,
 חרס נמי!

אין מדרס בכלי חרס.

²²⁸ וכל אשר יפל עליו מהם במתם וטמא מקל כלי עץ או בגד או עור או שק (ויקרא יא, לב)

6. לח, א

רַבִּי

רב פפא אמר. הא דאמרת עשית
ב"ש וב"ה אחד לאו פירכא היא:
דמקדח גדול שנינו. במשנה
דמאור העשוי בידי אדם דמקדח
גדול דהוי כסלע נירונית אבל
מקדח סתם בציר מסלע וב"ש
במקדח סתם קאמרי:
באיזה מקדח אמרו. ב"ש
בגולגולת כמלא מקדח כקטן של
רופאים שקודרין בו את הראש
לתקן את המכה:
הניחא לר"מ כו'. ותו אפי' לר"מ
מי ניחא. אם כן דשיעורא דב"ש
זוטר הוה ליה מקולי ב"ש דהיינו
קולא דשיעורא זוטא כי האי
פרחה לה טומאת גולגולת:
ואנן שית תנן. בעדיות (פ"ה
משנה א) ששה דברים מקולי
ב"ש שב לא תנן:
סלע נירונית שנינו. דהוי
כמקדח גדול אבל כסלע דקאמרי
ב"ה זוטר אפי' ממקדח קטן של
רופאים הלכך אפי' לר"מ
שיעורא דב"ש נפיש:

]"אמר ליה:

אם כן, עשיתיה דברי בית שמאי ודברי בית הלל אחד,

דתנן:

"...במלא מקדח גדול של לשכה,

שהוא כפונדיון של האיטלקי, ובסלע נירונית..."!]

רב פפא אמר:

מקדח גדול שנינו.

מפלל: דמקדח סתם - זוטרא נמי מכסלע.

הניחא לרבי מאיר,

אלא לרבנן - מאי איכא למימר?

דתנן:

"באיזה מקדח אמרו?

בקטן של רופאים,

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

בגדול של לשכה!"

ולרבי מאיר, מי ניחא?!

הוה ליה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל,

ואנן, דתנן - תנן,

דלא תנן - לא תנן!

אמר רב נחמן:

"סלע נירונית" שנינו - כמקדח גדול,

סלע סתם - זוטרא ממקדח סתם.

7. לח, א-ב

רס"י

מתני'

ריס של עין. מפרש בגמ':
הרי בעינו דק. כלומר הרי שיש
 בעינו דק טייל"א:
תבלול. מפרש מאי היא:
חלזון. חולי היא שקורין לימו"ן:
נחש. מפרש בגמרא:
(ועצב). מיי"ל:
לבן הפוסק בסירא. סירא היינו
 שורה שבעין סביב לשחור שחור
 הוא שקורין פרונילא שמשם
 מראית העין באה ואם חוט של
 לבן יוצא מן הלבן ופוסק אותה
 שורה ונכנס בשחור הוי מום:
שחור ונכנס בלבן. אם חוט
 השחור יוצא מן השחור ופוסק
 בסירא ונכנס בלבן:
אינו מום. שאין מומין בלבן
 דלאו עין הוא אלא שומן העין:

גמ'

תורא ברא דעינא. שורה חיצונה
 של עין היינו בת עין המכסה את
 העין:

מתניתין

הריס של עין שניקב,
שנפגם,
שנסדק.

הרי בעינו דק,

תבלול,

חלזון,

נחש,

וענב²²⁹.

איזהו תבלול?

לבן הפוסק בסירא, ונכנס בשחור.
שחור נכנס בלבן - אינו מום.

להב גמרא

מאי "הריס"?

אמר רב פפא:

תורא ברא דעינא.

²²⁹ מסורת הש"ס נוסח המשניות והרא"ש. גירסת וילנא: (עצב)

8. לח, ב

רש"י

דק משוקע. דק המשקע את העין הרי זה מום:
הא בשחור הא בלבן. השתא קס"ד דמוקים חדא בשחור של עין וחדא בלבן של עין:
וסימניך ברקא. מייל"א דהוי לבן וצף והוי מום הכא נמי סימן זה יהא לך בדוק דלבן וצף הוי מום:
ברקא. כגון השוכר את החמור והבריקה (ב"מ דף עח.).

"דק, תבלול".

תנו רבנן:
"דק: משוקע - הרי זה מום, צף - אינו מום".

והתניא איפכא!

לא קשיא:
הא - בשחור,
הא - בלבן.

והא: **"אין מומין בלבן!"**

אלא,
הא - בדוק לבן,
הא - בדוק שחור.

דאמר רבה בר בר חנה:
סח לי רבי יאשיה דמן אושא:
דק שחור: משוקע - הרי זה מום,
צף - אינו מום.
דק לבן: משוקע - אינו מום,
צף - הרי זה מום.

וסימניך: ברקא.

9. לח, ב

רס"י

"חלזון,

נחש,

וענב".

זקן אחד. כהן היה:
לא עברתי לפניו. שגדול הדור
היה:
חלזון זה. בכור היה לו לאותו
זקן והיה לו חלזון בעינים:
שמורה הלכה. הלכה חדשה
שלא שמענוה מאחר:
קודם מעשה. קודם שבא מעשה
ההלכה בידו:
שומעין לו. ועושין מעשה:
אין שומעין לו. דבשביל המעשה
אומרה והכא מאן ציית ליה
במאי דאמר דמום קבוע הוא:

איבעיא להו:
חלזון הוא נחש,
או דלמא:
חלזון או נחש?

תא שמע:
דאמר רבה בר בר חנה:
סח לי רבי יוחנן בן אלעזר:
זקן אחד היה בשכונתינו, ורבי שמעון בן יוסי לקוניא נשמו, ומימי לא עברתי לפניו.
פעם אחת עברתי לפניו,
אמר לי: שב בני, שב.
חלזון זה - מום קבוע לשחוט עליו,
וזהו נחש שאמרו חכמים.

ואף על פי שאמרו: אין אדם רואה מומין לעצמו,
אבל מורה הלכה לתלמידים, ותלמידים מורין לו.

והאמר רבי אבא אמר רב הונא:
כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובא,
אם קודם מעשה אמרה - שומעין לו,
ואם לאו - אין שומעין לו!

איהו נמי, מורה ובא הנה מעיקרא.

10. לח, ב

רס"י

מתניתין. דקתני אין מוס בלבן
רבי יוסי היא:
יצא מחלב עינימו. יצא רשע
לתרבות רעה מרוב שומן שבעינו
ושומן העין בלבן הוא:
דבר המבלבל. שפוסק הסירה
ומערב השחור והלבן כל היכי
דעבר הוי מבלבל:

"איזהו תבלול?"

לבן הפוסק את הסירה.

מתניתין מני?

רבי יוסי היא,

דתניא:

"לבן ונכנס בשחור,

שחור ונכנס בלבן - הרי זה מוס,

דברי רבי מאיר.

רבי יוסי אומר:

לבן ונכנס בשחור - הרי זה מוס,

שחור ונכנס בלבן - אינו מוס,

שאין מומין בלבן".

אמר רב:

מאי טעמא דרבי יוסי?

דכתיב: **"יצא מחלב עינימו"** (תהלים עג, ז).

תרבא דעינא - איקרי,

"עינימו" סתמא - לא איקרי.

ורבי מאיר, מאי טעמיה?

מה לשון "תבלול"?

דבר המבלבל את העינים.

11. לח, ב

רס"י

מתני'

חורוור. חולי הוא שיש טיפין לבנות בעין:

הקבועים. אתרוייהו [קאי] אחרורוור ואמים:

בדקין ג"פ בתוך שמונים יום. ואם לא בדקוהו אע"פ שמום נמצא שם ביום שמונים לא הוי מום דשמא בינתים הלך לו וחזר שכן דרכו:

מים. שעיניו נוטפות מים: **אלו הם המים הקבועין**. כלומר במאי ידעין אי קבועין הן אי עוברים:

אכל לח ויבש של גשמים. אם האכילוהו לרפואה תבן ומספוא שקורין פיצ"א:

לח. הגדל בניסן ויבש הגדל בתשרי כדמפרש בגמרא והאכילוהו ביחד לח ויבש של גשמים הגדל בשדה בית הבעל דסגי ליה בגשמים:

או לח ויבש של שלחים. קרקע שצריכה להשקות:

או שלא אכל לח ויבש ביחד אלא אכל יבש ואח"כ אכל לח. לרפואה אין זו דרך רפואה אע"פ שלא נתרפא בכך אינו מום עד שיאכל יבש אחר הלח דזו היא דרך רפואתו ואם לא נתרפא הוי מום:

גמ'

מתניתין. דקתני חורוור קבוע שמונים יום רבי יהודה היא:

אכל לח ויבש. של בית הבעל שאין צריך להשקותה ההוא הוי רפואה:

ולא לח ויבש של שלחין. דלא הוי רפואה ולא בדקנא ביה:

או שאכל יבש. של בית הבעל ואחר כך לח אינו נבדק בכך דאין זו דרך רפואה:

וישנו ג' חדשים. דג' חדשים בדקין ליה בהכי:

ה"ז מום. אם לא נתרפא בכך: **והאנן תרוייהו תנן**. דבין של בית הבעל בין של שלחין ואי אכיל יבש אחר הלח מסי ובדקין ומתניתין כרבי יהודה אוקימתא:

חסורי מחסרא. מתני'.

מתניתין

חורוור,

והמים - הקבועין.

איזהו "חורוור הקבוע"?

כל ששקה שמונים יום.

רבי חנניא בן אנטיגנוס אומר:

בדקין אותו שלש פעמים בתוך שמונים יום.

ואלו הן "מים הקבועין"?

אכל לח ויבש של גשמים,

לח ויבש של שלחים,

או אכל היבש ואחר כך הלח - אינו מום,

עד שיאכל הלח ואחר כך היבש.

גמרא

מתניתין מני?

רבי יהודה היא,

דתניא:

"חורוור קבוע - ארבעים יום,

ומים הקבועים - שמונים יום,

דברי רבי מאיר.

ורבי יהודה אומר:

חורוור - שמונים יום.

ואלו הן מים הקבועים:

אכל לח ויבש של בית השלחין,

או שאכל יבש ואחר כך אכל הלח - אין מום,

עד שיאכל יבש אחר הלח,

וישנו שלשה חדשים".

והא תרוייהו תננהי:

"**אכל לח ויבש של גשמים**,

לח ויבש של בית השלחין".

חסורי מיחסרא והכי קתני:

"**אכל לח ויבש של גשמים - הרי זה מום**,

בית השלחין - אינו מום,

ודגשמים נמי, אכל יבש ואחר כך אכל לח - אינו מום,

עד שיאכל יבש אחר הלח".

12. לח, ב

"וַיִּשְׁנוּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים".

איני?!

וְהָא אָמַר²³⁰ רַב אֵידִי בַּר אֲבִין אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אֲשִׁיָּאן:

אָדַר וְנִסָּן - לַח,

אֶלּוּל וְתִשְׁרִי - יָבֵשׁ!

אימא:

אָדַר וְחֻצֵי נִסָּן - לַח,

אֶלּוּל וְחֻצֵי תִשְׁרִי - יָבֵשׁ.

²³⁰ הגהות הב", מסורת הש"ס ועוד. גירסת וילנא: וְהִתְנַחֵא

13. לח, ב

רס"י

לח בזמן לח. מספוא הגדל באדר וניסן מאכילין אותו באדר וניסן:
ויבש ביבש. מספוא הגדל באלול ותשרי מאכילין אותו בתשרי דלא שחטי ליה עד שיעברו כל ימי הקיץ ויבדק בשניהם:
ת"ש. דלח בזמן לח ויבש בזמן יבש:

[**"עד שיאכל הלח ואחר כך היבש"**].

איבעיא להו:

לח בזמן לח, ויבש בזמן היבש,

או דלמא:

לח ויבש בזמן הלח?

תא שמע:

דאמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן:

אדר וניסן - לח,

אלול ותשרי - יבש.

דלמא פירי דאלול ותשרי מאכילנא ליה באדר וניסן.

14. לח, ב - לט, א

רַס"י

[עַד שְׂיֵאכַל הַלֶּחֶם וְאַחֵר כֶּן הִיבֵשׁ].

וְכַמָּה מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ?

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי פִּנְחָס בֶּן עֲרוּבָא:
כְּגוֹרָגְרָת.

אָמַר רַבָּא:

בְּעֵי בְּמַעְרְבָא:

כְּגוֹרָגְרוֹת בְּסַעֲוֵדָה רִאשׁוֹנָה,

אוֹ דְלָמָא:

לט, א

בְּכָל סַעֲוֵדָה וְסַעֲוֵדָה?

אִם תִּימְצִי לֹמַר: בְּסַעֲוֵדָה רִאשׁוֹנָה,

קוֹדֶם אֲכִילָה, אוֹ לְאַחֵר אֲכִילָה?

קוֹדֶם אֲכִילָה - וְדַאי מַעְלִי לִיה כְּסָמָא,

לְאַחֵר אֲכִילָה - מַאי?

קוֹדֶם שְׁתִּיָּה, אוֹ לְאַחֵר שְׁתִּיָּה?

קוֹדֶם²³¹ שְׁתִּיָּה - וְדַאי מַעְלִי לִיה כְּשַׁעְרִי,

לְאַחֵר שְׁתִּיָּה - מַאי?

קָשׁוּר, אוֹ מוֹתֵר?

מוֹתֵר - וְדַאי מַעְלִי לִיה,

קָשׁוּר - מַאי?

לְבָדוּ, אוֹ עִם חֲבִירוֹ?

עִם חֲבִירוֹ - וְדַאי מַעְלִי לִיה,

לְבָדוּ - מַאי?

בְּעִיר, אוֹ בְּשָׂדֶה²³²?

בְּשָׂדֶה - וְדַאי מַעְלִי לִיה,

בְּעִיר - מַאי?

בְּעֵי רַב אִשִּׁי:

אִם תִּימְצִי לֹמַר: בְּשָׂדֶה,

גִּינָה הַסְּמוּכָה לְעִיר - מַאי?

תִּיקוּ.

וְכַמָּה מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ. בְּכָל יוֹם:
בְּסַעֲוֵדָה רִאשׁוֹנָה. שְׁאוּכַל בְּכָל
יוֹם יִהְיֶינָה לִי מִן הַרְפּוּאָה
כְּגוֹרָגְרוֹת:

אוֹ דְלָמָא כּו'. אִם תִּימְצִי לֹמַר
בְּסַעֲוֵדָה רִאשׁוֹנָה כּו' דַּאי אִמְרַת
בְּכָל סַעֲוֵדָה תּוֹ לֹא מִיבְעִי מִיָּדִי
דוֹדַאי לֹא אֵיכַפֶּת לָן אִי קוֹדֶם
אֲכִילָה אוֹ לְאַחֵר אֲכִילָה דֵּהָא
בְּסַעֲוֵדָה שְׁנִיָּה אַחֵר אֲכִילָה הוּא
וּמוֹכְלִין לִיה אֲבָל אִם תִּימְצִי
לֹמַר דְּלֹא יִהְיֶינָה לִיה אֲלֵא
בְּסַעֲוֵדָה רִאשׁוֹנָה שְׁבַכְל יוֹם
מִיבְעִי לָן:

קוֹדֶם אֲכִילָה וְדַאי מַעְלִי לִיה
כְּסָמָא. כְּדֶרֶךְ סָם שְׁכַל אֲדָם
שׁוֹתָה סָם לַרְפּוּאָה קוֹדֶם
אֲכִילָה:

לְאַחֵר אֲכִילָה מַאי. מִי הוּיָא
בְּדִיקָה בִּהְכִי אוֹ לֹא:

ה' קוֹדֶם שְׁתִּיָּה וְדַאי מַעְלִי לִיה
כְּשַׁעְרִי. שְׁדֶּרֶךְ בִּהְמָה לֹאכּוֹל
שְׁעוּרִים קוֹדֶם שְׁתִּיָּה: מוֹתֵר
וְדַאי מַעְלִי לִיה דְּנִיחָא לִיה
עֲלֵמָא:

עִם חֲבִירוֹ. נִיחָא לִיה בְּצוּתָא
וּמִהֲנִיָּא לִיה אֲכִילָה:

בְּשָׂדֶה. נִיחָא לִיה בְּאוּרָא:

גִּינָה הַסְּמוּכָה לְעִיר. הוּיָא כְּשָׂדֶה
אוֹ לֹא:

²³¹ הגהות הב"ח ושיטה מקובצת. גירסת וילנא: וְקוֹדֶם

²³² מסורת הש"ס. גירסת וילנא: וְבְשָׂדֶה

15. לט, א

רפ"י

שיהו משולשים. לגי חלקים
 שאם יראנו היום יבדקנו מכאן
 ליום כ"ו וחצי והדר ליום ששה
 ועשרים וחצי והדר ליום כ"ז
 דליהו שמונים לפי שבשלש
 זמנים הללו דרך אותו המום
 לעבור ואינו נראה והוי ליה מום
 עובר:

"רבי חנניא בן אנטיגנוס אומר:

בדקין אותו שלש פעמים בתוך שמונים יום".

אמר רב נחמן בר יצחק:

ובלבד שיהו משולשים.

16. לט, א

רפ"י

למימעל בפדיונו. לאו מבכור בעי דלא שייכא ביה פדיון אלא בשאר מוקדשין שעניניהם מנטפות והפריש מיד פדיונם ואמר הרי הן מחוללות על מעות הללו ואח"כ בדקו וקודם שתכלה זמן בדיקתו שלש חדשים נהנה מן הפדיון:
אי אמרת למפרע הוי מומא. אישתכח דחילולו הוי חילול ופדיונו קדוש ומביאין קרבן מעילה:
קרי שמואל עליה. האי קרא פסחים בזו בז דהוי דבר שאין הדעת סובלת שיהו חגרים בוזזים ביזות כלומר אתה אינך מחודד ושאלת שאילה כזו שאיני יודע תשובה:

בעי מיניה פנחס אחיה דמור שמואל משמואל:
אכל ולא איתסי - למפרע הוי מומא,
או מיכן ולהבא הוי מומא?

למאי נפקא מינה?

למימעל בפדיונו.
אי אמרת: למפרע הוי מומא - מעיל,
ואי מיכן ולהבא הוי מומא - לא מעיל.

מאי?

קרי שמואל עליה:
"פסחים בזו בז" 233 (ישעיהו לג, כג).

17. לט, א

רפ"י

מתני'

שפמו. שפה:

גמ'

מבחוץ. שהנקב נראה שנקבו מחיצות החיצונות של חוטם:

מבפנים. שניקבה מחיצה החולקת את החוטם:

אינו מום. שבמקום סתר הוא:

תורא ברא דשיפתיה. שורה

חיצונה של שפה כלומר חודה של

שפה ולא רחבה:

מתניתין

חוטמו שניקב,

ושנפגם,

ושנסדק.

שפמו שניקבה,

ושנפגמה,

ושנסדקה.

גמרא

תנו רבנן:

"ניקבו חוטמין זה לתוך זה: מבחוץ - הרי זה מום,

מבפנים - אינו מום".

"שפתו שניקבה,

ושנפגמה,

ושנסדקה".

אמר רב פפא:

תורא ברא דשיפתיה.

18. לט, א

רפ"י

מתני'

מתאימות. שיניים גדולות שקורין מיינשליר"ש שאחת נראית כשתים:
ואף לא את המתאימות. שאם נעקרו החוטין כנגדן לא הוי מום:

גמ'

איזו. התיומת. כולה מפרש לקמן:
ותיומת עצמה כלפנים. ואין שוחטין עליה:
החיצונות. שבאמצע הפה:
אין משגיחין. דאפי' מן מזבח לא נפסל:
מאי קאמר. דקאמר איזו תיומת מן התיומת ולפנים:
ה"ק איזו היא הפנימית. דאמר' עליה במתני' נעקרו הוי מום נפגמו או שנגממו לא הוי מום:
אבל איפסולי מיפסל. מע"ג המזבח וימותין שיפול בו מום אחר וישחטנו:

מתניתין

חוטין החיצונות שנגממו, ושנגממו, הפנימים שנעקרו.

רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: אין בודקין מן התיומת ולפנים, ואף לא את התיומת.

גמרא

תנו רבנן:

"התיומת, איזהו תיומת?

מן התיומת ולפנים,

ותיומת עצמה - כלפנים.

רבי יהושע בן קפוצאי אומר:

אין שוחטין אלא על החיצונות בלבד.

רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר:

אין משגיחין על התיומת כל עיקר."

מאי קאמר?

ותו,

רבי יהושע בן קפוצאי היינו תנא קמא!

חסורי מיחסרא והכי קתני:

"איזהו הפנימית?

מן התיומת ולפנים,

ותיומת עצמה - כלפנים.

במה דברים אמורים:

שנגממו ושנגממו,

אבל נעקרו - שוחטין.

רבי יהושע בן קפוצאי אומר:

אין שוחטין אלא על החיצונות,

אבל פנימיות שנעקרו - מישחט עליהו לא שחטין,

אבל אפסולי מיפסל.

רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר:

אין משגיחין על התיומת כל עיקר,

ואפילו אפסולי לא אפסיל."

19. לט, א-ב

רפ"י

פסח ועור כתיב. דמשמע בגלוי אין בסתר לא:
לאישתחוטי. בכור על חסרון שבפנים:
ולאפרוקי. קדשים לא מיבעיא לי דלא חשיב מומא כולי האי:
לרצון. מזבח:
ואת שתי הכליות. בקרבנות כתיב (כליות):
יסירנה. משמע כוליא אחת יסירנה ויקטירנה:
אין בריה באחת. אין בריה נבראת בכוליא אחת והא שאין בה אלא אחת מיחסר חסר:
הא. דפסילי כשנבראת בשנים וחסרו דחזינן דמקומו ניכר והא ברייתא דמכשרת כגון דנברא באחת דליכא חסרון:
מר דפסיל סבר אין בריה באחת. והאי ודאי חסר ואיסתפקא ליה למורי אמאי לא מקשי ליה נמי דומיא דשלש קתני ולדידי לא קשיא מידי דכי קס"ד דכולי עלמא יש בריה באחת. הוה מקשינן הואיל ויש בריה באחת והוא נמי תנייה בהדי שלש ודאי בנבראת באחת נמי פסול וטעמא לא הוה ידעינן אמאי פסול דלא מום בגלוי הוא וחסרון לא הוי בפנים ומשום האי פירכא אוקמי אליביה דאין בריה באחת והא מיחסר חסר ובעל כורחיה לאו דומיא דשלש היא דהא אין בריה באחת וכי תימא נוקים אליביה דיש בריה באחת אם כן אמאי פסול:
חסרה קודם שחיטה. פסלה:

בְּעֵי רַב אַחֲדָבוּי בַּר אֲמִי:
 יֵשׁ מַחוּסֵר אֶבֶר מִבְּפָנִים,
 או:
 אֵין מַחוּסֵר אֶבֶר מִבְּפָנִים?

לְמַאי?

אֵי לְבָכוֹר - "פֶּסַח אוֹ עוֹר"²³⁴ (דברים טו, כא) כְּתִיב!
 אֵי לְקֹדְשִׁים - "עֹזֶרֶת אוֹ שִׁבוּר"²³⁵ (ויקרא כב, כב) כְּתִיב!

לְאִישְׁחוּטִי וְלֹאִיפְרוּקִי - לֹא אֵיבְעִיא לָן,
 כִּי מִיבְעִיא לָן - לְאִיפְסוּלִי, מַאי?
"תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן"²³⁶ (ויקרא כב, כא) אֶמֶר רַחֲמֵנָא,
 תָּמִים - אֵין,
 חֶסְרוֹן - לֹא,
 או דְלָמָּא:
"תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן, כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ",
 מַה מוֹם - מֵאֲבָרָא,
 אֶף חֶסְרוֹן - מֵאֲבָרָא?

תָּא שְׁמַע:

"וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיּוֹת"²³⁷ (ויקרא ג, ד) - וְלֹא בַעַל כּוֹלִיא אַחַת,
 וְלֹא בַעַל שְׁלֹשׁ כּוֹלִיּוֹת.

וְתִנֵּיא אֵידֵךְ:

"וְיִסְרְנָה" (ויקרא ג, ד) - לְרִבּוּת בַּעַל כּוֹלִיא אַחַת.
 סְבֻרָה: דְּכוּלִי עֲלָמָא: אֵין בְּרִיָּה בְּאַחַת, וְהָא²³⁸ מִיחֶסֶר חֶסֶר.
 יִלְמָא בְּהָא קְמִיפְלָגִי:
 דְּמֶר סֶבֶר: חֶסְרוֹן מִבְּפָנִים - שְׁמִיָּה חֶסְרוֹן,
 וּמֶר סֶבֶר: חֶסְרוֹן מִבְּפָנִים - לֹא שְׁמִיָּה חֶסְרוֹן?

אֶמֶר רַב חֲיִיא בַּר יוֹסֵף:
 דְּכוּלִי עֲלָמָא: יֵשׁ בְּרִיָּה בְּאַחַת,
 וְחֶסְרוֹן מִבְּפָנִים - שְׁמִיָּה חֶסְרוֹן,
 וְלֹא קִשְׂיָא:
 כָּאן - כְּשֶׁנִּבְרָאָה בְּשֵׁתִים וְחֶסְרוֹן,
 כָּאן - כְּשֶׁנִּבְרָאָה בְּאַחַת מֵעִיקְרָא.

וְהָא דוּמִיא ד'"שְׁלֹשׁ" קִתְנִי,
 מַה שְׁלֹשׁ - מֵעִיקְרָא,
 אֶף אַחַת - מֵעִיקְרָא!

אֶלָּא,
 הֶכָּא בִּישׁ בְּרִיָּה מֵעִיקְרָא קְמִיפְלָגִי:
 מֶר סֶבֶר: יֵשׁ בְּרִיָּה בְּאַחַת,
 וּמֶר סֶבֶר: אֵין בְּרִיָּה בְּאַחַת.

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:
 דְּכוּלִי עֲלָמָא: אֵין בְּרִיָּה בְּאַחַת,
 וְחֶסְרוֹן מִבְּפָנִים - שְׁמִיָּה חֶסְרוֹן,
 וְלֹא קִשְׂיָא:
 כָּאן - שְׁחֶסְרָה קוֹדֵם שְׁחִיטָה,

²³⁴ וְיָי וְהָיָה בּוֹ מוֹם פֶּסַח אוֹ עוֹר כָּל מוֹם רָע לֹא תִזְכְּחוּ לָהּ אֱלֹהֶיךָ

²³⁵ עֹזֶרֶת אוֹ שִׁבוּר אוֹ חֲרוּץ אוֹ יִבְלֵת אוֹ גֶרֶב אוֹ יִלְפֵת לֹא תִקְרִיבוּ אֵלֶיךָ לָהּ וְאִשָּׁה לֹא תִתֵּנוּ מִקֶּדֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לָהּ

²³⁶ וְאִישׁ כִּי יִקְרִיב זֶבַח שְׁלָמִים לָהּ לִפְלֹא נֶדֶר אוֹ לְנִדְבָה בִּבְקָר אוֹ בַצֹּאן תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ

²³⁷ וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיּוֹת וְאֵת הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלָיו אֲשֶׁר עַל הַכֶּסֶלִים וְאֵת הַיִּתְרֵת עַל הַכֶּבֶד עַל הַכְּלִיּוֹת וְיִסְרְנָהּ

²³⁸ הגהות הב"ח ושיטה מקובצת. גירסת וילנא: דְּהָא

כָּאן - שְׁחִסְרָה לְאַחַר שְׁחִיטָה.

רַס"י

הַצֹּרֵם אֵזֶן הַפֶּרֶ. כֹּהֵן מְשִׁיחַ
לְאַחֵר שְׁחִיטָה:
שֶׁהִיא כֹּבֵר. בְּשַׁעַת קִבְלַת הַדָּם
הִיא שֶׁלֶם:
תְּרֻמָּה אֲבָן שָׁנָה. הֵיא דִקְתָּנִי
שִׁיהוּ כָל הַיּוֹתֵיו אֲבָן שָׁנָה קָאִי
אֲבָל תָּם לֹא בַעֲיֵן אֲלֵא בְּשַׁחֲטָה
וּקְבִלָה:
ה"נ מִסְתַּבְּרָא. דְּמַחוּסָר אַחֵר
קִבְלָה כֹּשֶׁר:
כֹּזִית בָּשָׂר. דְּאִיכָא כְּדִי אֲכִילַת
אָדָם:
אוֹ כֹּזִית חֶלֶב. דְּאִיכָא כְּדִי אֲכִילַת
מִזְבֵּחַ:
זֹרֵק אֶת הַדָּם. וְאֵם לֹא נִשְׁתִּיר
כְּלוּם לֹא זֹרִיק דְּכִתִּיב (דְּבָרִים יב)
וְעִשִּׂית עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם אִם
אֵין בָּשָׂר אֵין דָּם וּקְתָנִי מִיֵּהָא
דָּאֵם נִשְׁתִּיר כֹּזִית זֹרִיק וְאֵין לֶךְ
מַחוּסָר גְּדוֹל מִזֶּה שְׁחִסְרָה כֹּלָה
וּקְתָנִי דְּזֹרִיק אֲלֵמָא הֵיא דִקְתָּנִי
כָּל הַיּוֹתֵיו אֲבָן שָׁנָה קָאִי:
שְׁעוֹת פּוֹסְלוֹת. וּקְאָתִי
לֹא־שְׁמוּעִין דָּאֵם נוֹלֵד טִלָּה זֶה
אֲשֶׁתִּקֵּד בִּי"ד בְּנִיסָן בְּחִי שְׁעוֹת
בְּיוֹם יוֹהֵר עֵתָה שִׁשְׁחֻטְנוּ קוֹדֵם
שְׁעָה תְּשִׁיעִית דְּשַׁעָה תְּשִׁיעִית
פּוֹסְלַת בּוֹ וְהוּי כִנְכֻס בְּשָׁנָה
שְׁנִיחָ:
לִימָא. הֵךְ בַּעֲיָא דְרַב אַחַדְבּוּי
תִּנְאִי הֵיא:
בְּבִיצִים וְלֹא בְּגִיד. בְּתַמְיָה כְּלוּמַר
אִי בְּגִיד נִינְהוּ מִי לֹא הוּי מוּם הֵיא
וְדָאִי טַפִּי הוּי מוּם דְּגִיד בְּגִלוּי
הוּא יוֹתֵר מִן הַבִּיצִים:
כְּתוּת. שְׁכַתְתּוּ בְּאַבְנִים עַד
שְׁנִימוּח:
נִתּוּק. בִּיד לְגַמְרִי אֲלֵא שְׁעָדִין
תְּלוּיִן בְּכִיס:
כְּרוּת. בְּסַכִּין וְעַדִּין תְּלוּיִן בְּכִיס
וּמַעוּרִין קִצַּת דְּכִרּוּת הוּי בְּצִיר
מִנְתּוּק כְּדָאֲמַרְן בְּפִירְקִין דְּלַעִיל
(דָּף לֵג:) לְהַבִּיא נוֹתֵק אַחֵר כּוֹרֵת.
טַעמָא דְר' יוֹסִי מִפְּרָשׁ לְקַמֵּן:
כּוֹלֵן בְּגִיד. לֹא בְּבִיצִים: רַבִּי
יְהוּדָה סָבַר חֲסֵרוֹן מִבְּפָנִים
שְׁמִיָּה חֲסֵרוֹן:

וְלֹאֲחֵר שְׁחִיטָה, קוֹדֵם קִבְלָה - מִי שְׁרִי?!

לַט,ב

וְהָאֲמַר רַבִּי זִירָא אָמַר רַב:

הַצֹּרֵם אֵזֶן הַפֶּרֶ, וְאַחֵר כֶּף קִיבֵּל דָּמוֹ - פֶּסוּל,

שְׁנַאֲמַר: **"וְלִקַּח מִדָּם הַפֶּר"**²³⁹ (וִיקְרָא טז, יד) - הַפֶּר שְׁהִיָּה כְּבֵר!

אֲלֵא:

כָּאן - שְׁחִסְרָה קוֹדֵם קִבְלָה,

כָּאן - שְׁחִסְרָה לְאַחֵר קִבְלָה.

וְלֹאֲחֵר קִבְלָה, קוֹדֵם זְרִיקָה - מִי שְׁרִי?!

וְהִתְנִיא:

"שֶׁה תַּמִּים זָכָר בֶּן שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם"²⁴⁰ (שְׁמוֹת יב, ה) - שִׁיָּהָא תַּמִּים בֶּן שָׁנָה בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה.

וּמִנֵּין בְּקִבְלָה, וְהוֹלֵכָה, וְהִזְיָה?

תְּלַמּוּד לּוֹמַר: **"יִהְיֶה"** - שִׁיָּהוּ כָּל הַיּוֹתֵיו, תָּם וְכֵן שָׁנָה!

תְּרַגְמָא א' ב' ב' שָׁנָה.

הָכִי נִמִּי מִסְתַּבְּרָא,

דְּתִנְיָא:

"רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמַר:

כָּל הַזִּבְחִים שֶׁבְּתוֹרָה שְׁנִשְׁתִּיר מִהֶן כֹּזִית בָּשָׂר,

אוֹ כֹּזִית חֶלֶב - זֹרֵק אֶת הַדָּם,"

שְׁמַע מִיָּנָה.

וּמִי אִיכָא מִיָּדִי, דְּבִשְׁעַת שְׁחִיטָה - הָוִי בֶּן שָׁנָה,

וּבִשְׁעַת קִבְלָה וְהוֹלֵכָה - הָוִי בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים?!

אָמַר רַבָּא:

זֹאת אוֹמַרְתָּ: שְׁעוֹת פּוֹסְלוֹת בְּקִדְּשִׁים.

לִימָא כְּתִנְיָא:

"וּמַעוּר וְכִתּוּת וְנִתּוּק וְכִרּוּת"²⁴¹ (וִיקְרָא כב, ד) -

נוֹלֵן בְּבִיצִים,

דְּבִרִי רַבִּי יְהוּדָה.

בְּבִיצִים, וְלֹא בְּגִיד?!

אִימָא: אָף בְּבִיצִים,

דְּבִרִי רַבִּי יְהוּדָה.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמַר:

נוֹלֵן בְּגִיד.

רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר:

"מַעוּר וְכִתּוּת" - אָף בְּבִיצִים,

"נִתּוּק וְכִרּוּת", בְּגִיד - אֵין,

בְּבִיצִים - לֹא."

מֵאִי לָאוּ, בְּהָא קָמִיפְלָגִי:

דְּמַר סָבַר: חֲסֵרוֹן מִבְּפָנִים - שְׁמִיָּה חֲסֵרוֹן,

וּמַר סָבַר: לֹא שְׁמִיָּה חֲסֵרוֹן?

²³⁹ וְלִקַּח מִדָּם הַפֶּר וְהִזָּה בְּאֶצְבָּעוֹ עַל פְּנֵי הַכֹּהֵן קִדְמָה וְלִפְנֵי הַכֹּהֵן יִזָּה שְׁבַע פְּעָמִים מִן הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ

²⁴⁰ שֶׁה תַּמִּים זָכָר בֶּן שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן הַכֹּבָשִׁים וּמִן הָעִזִּים תִּקְחוּ

²⁴¹ וּמַעוּר וְכִתּוּת וְנִתּוּק וְכִרּוּת לֹא תִקְרִיבוּ לָהּ וּבְאֶרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ

רש"י

אלא הכא במומין שבגלוי פליגי.
דכולי עלמא חסרון מבפנים
שמיא חסרון מאן דפסיל בביצים
לאו משום חסרון אלא משום
מום:
דקתליין. תולות ונחבטות בכיס
ונראין מבחוץ שאין אדוקות
למעלה:
זימנין דכווצן. רטייר"ט אפי'
כשהן בריאות:
דהא ליתנהו. וחסרון הוי:

ותסברא?!

רבי יוסי, מאי קסבר?

אי קסבר: חסרון מבפנים שמיא חסרון - אפילו נתוק וברות נמי!
ואי קסבר: לא שמיא חסרון - אפילו מעוה וכתות נמי לא!

אלא, הכא במומים שבגלוי קמיפלגי:

רבי יהודה סבר: "מעוה וכתות" - הוי מומא, דמיכווצן,

"נתוק וברות" - הוי מומא, דהא תליין.

רבי אליעזר בן יעקב סבר: "מעוה וכתות" - לא הוי מומא, דמעיקרא נמי זמנין דמיכווצן,
"נתוק וברות" - לא הוי מומא, דמעיקרא נמי זמנין דתליין.

ורבי יוסי סבר: "מעוה וכתות" - הוי מומא, דהא ליתנהו,

"נתוק וברות" - לא הוי מומא, דהא איתנהו.

20. לט, ב

רפ"י

מתניתין

נפגם הזובן,

או העריה של נקבה, במוקדשיו.

נפגם הזנב מן העצם,

אבל לא מן הפרק.

או שראש זנב מפצל,²⁴²

או שיש בשר מחוליא לחוליא מלא אצבע.

גמרא

אמר רבי אלעזר:

נפגם, ולא ניטל,

כיס, ולא זכרות.

תניא נמי הכי:

"נפגם, ולא ניטל,

כיס, ולא זכרות.

אמר רבי יוסי בן המשולם:

מעשה בעינבל אחד שנטלו זאב, וחזר לאיתנו".

מתני'

הזובן. זהו נרתוק שהכיס חבוי

בו:

והעריה של נקבה במוקדשיו.

בשאר קדשים שיש בהן נקבה

דבכור ליכא נקבה ובשלמים

דאיכא נקבה נפגמה העריה הוי

מום:

מן הפרק. אם נפגם בין הפרקים

מעלה ארוכה אם לא נחתך כל

הזנב אלא נפגם מעט:

או שראש הזנב מפצל את

העצם. ראש התלוי למטה נקלף

העור ובשר ונשאר העצם מגולה

שוב אין מעלה ארוכה הואיל

ובראש הזנב הוא. מפצל כמו

אשר פצל (בראשית ל):

גמ'

נפגם. הזובן הוי מום לא הדר

בריא:

ולא ניטל. דניטל לא הוי מום

דחוזר לאיתנו:

כיס. אם נפגם הוי מום אבל

זכרות גיד עצמו שנפגם לא מום

הוא דמעלה ארוכה:

שנטל זאב. את כל הזובן:

²⁴² גירסת הב"ח ושיטה מקובצת. גירסת וילנא: (נקלפה העור והבשר והעצם נשאר).

21. לט, ב - מ, א

רס"י

אצבע שאמרו וכו'. ולא ידעין השתא היכא קאי ולהכי בעי למאי הלכתא אמרו:

אחד מארבעה בטפח. לפי שאין האצבעות שוות דאמרין במנחות בפרק התכלת (דף מא:): טפח דאורייתא ד' אצבעות בגודל שית בקטנה חמש (ותילתא באצבע) וקאמר הכא דהיכא דהזכירו חכמים באצבע אחד מארבע בטפח של כל אדם בעינן והיינו גודל:

למאי הלכתא. הזכירו אצבע:

כמה חוטין. הזכירו בציצית:

משולשת. תלויה למטה מכנף הבגד שהרי אין נותנין אותה בשפת הבגד ממש אלא מגביהין אותה שלשה אצבעות בתוך הבגד:

אחת מארבעה. שלשה גודלין דכל אחד הוי אחת מארבע בטפח ל"א משולשת כמה יהא בה מגדיל לבד מענף שאינו גדיל:

שתי אמות. שני מקלות שאורכן אמה:

שושן הבירה. יציע שעשוי על שער מזרח ומקרי שושן הבירה במנחות בפרק שתי הלחם (דף צח:):

שהיו אומנין נוטלין בקטנה. כשהיו מתנין עם האומנין לעשות כך וכך אמות מלאכה לבדק הבית היו מתנין בשל משה והן עושין למדה הגדולה למדת אחת שעושין בשושן הבירה:

שלא יבואו לידי מעילה. שלא יהנו מן ההקדש דאם היו עושין באותה מדה שמתנין שמא יפחתו דא"א לצמצם היילך מחזירין בגדולה:

ותרתי למה לי. בחד סגי (באותה) [לבד מאותה] של משה שהיא ו' טפחים:

חדא לדהבא וכספא. שמלאכת טורח היא מתנין בשל משה ומחזירין לאותה שגדולה הימנה חצי אצבע:

לבנינא. דחומה נוטלין בשל משה ומחזירין באותה שיתירה עליה אצבע:

"נפגמה הזנב מן העצם..."

או שיש בשר מחוליא לחוליא מלא אצבע.

תנא:

"אצבע שאמרו - אחד מארבעה בטפח של כל האדם."

למאי הלכתא?

אמר רבה:

לענין תכלת,

דתנא:

"במה חוטין הוא נותן?"

בית שמאי אומרים:

ארבעה.

ובית הלל אומרים:

שלשה.

וכמה תהא משולשת?

בית שמאי אומרים:

ארבעה.

ובית הלל אומרים:

שלשה ושלש²⁴³,

שבית הלל אומרים - אחד מארבע בטפח של כל אדם."

רב הונא בריה דרב יהושע אומר:

לשתי אמות,

דתנן:

"שתי אמות היו ב'שושן הבירה:

אחת על קרן מזרחית צפונית,

ואחת על קרן מזרחית דרומית.

שעל קרן מזרחית צפונית - היתה יתירה על של משה חצי אצבע,

ושעל קרן מזרחית דרומית - היתה יתירה עליה חצי אצבע,

נמצאת יתירה על של משה אצבע.

ולמה היו אחת גדולה ואחת קטנה?

בשהיו אומנין נוטלין בקטנה, ומחזירין בגדולה,

שלא יבואו לידי מעילה."

תירתי - למה לי?

חדא - דכספא וזהבא,

וחדא - דבניינא.

רב נחמן בר יצחק ואי תימא רב הונא בר נתן:

לאותה ששנינו:

"שיש בשר בין חוליא לחוליא מלא אצבע."

מ,א

22. מ, א

רס"י

מתני'

אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת. הוי מום:
 שני כיסין. לכל בהמה יש לה לכל ביצה כיס אחת לפי שהכיס חלוק באמצעיתו ומבחוץ ניכר שהרי באמצע הוא משוקע ונראית בו שורה העמוקה:
 ומושיבין אותו על עכוזו. גרסינן והכי אמרינן בעירובין בפי' כיצד מעברין (דף נג:) אכוזו תנן או עכוזו תנן על עכוזו על עגבותיו אחת מושיבין את הבכור שאין לו אלא ביצה אחת:
 וממשיך וממשיך בכיס ובכסלים ואם יש סופה לצאת ואם אינה יוצאה הוי מום:
 כסלים. פלנק"ש:
 והתיר ר"ע. דהוי מום הואיל ואינה במקומה:

גמ'

חסורי מחסרה כו'. ור' ישמעאל אסיפא הוא דפליג דקאמר ת"ק אין לו אלא ביצה אחת בשני כיסין הוי מום ואתי רבי ישמעאל למימר בידוע שיש לו שתי ביצים אבל ארישא מודינא לך דכי אין לו אלא כיס אחד כמי שאין לו אלא ביצה אחת וכמעוץ דמי:

מתניתין

אין לו ביצים,
 או אין לו אלא ביצה אחת.

רבי ישמעאל אומר:

אם יש לו שני כיסין - יש לו שתי ביצים,
 אין לו שני כיסין - אין לו אלא ביצה אחת.

רבי עקיבא אומר:

מושיבו על עכוזו וממעה,
 אם יש ביצה - סופו לצאת.

מעשה שמיעך ולא יצא,
 נשחטה, ונמצאת דבוקה בכסלים,
 והתיר רבי עקיבא,
 ואסר רבי יוחנן בן נורי.

גמרא

השתא אין לו אלא ביצה אחת - אמרת: הוי מומא,
 אין לו כלל - מיבעיא?!

חסורי מחסרה והכי קתני:

"אין לו שתי ביצים בשתי כיסין, אלא בכיס אחד,
 אי נמי, שתי כיסין וביצה אחת - הרי זה מום.

רבי ישמעאל אומר:

יש לו שתי כיסין - בידוע שיש לו שתי ביצים,
 אין לו אלא כיס אחד - כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי.
 ואתא רבי עקיבא למימר:
 "בידוע" לא אמרינן,
 אלא מושיבו על עכוזו וממעה,
 אם יש ביצה - סופו לצאת."

23. מ, א

רס"י

בפירן. שם הכפר:
קדשים בחוץ. שאין בו מום
ובקדושתו הוא:

"וּמַעֲשֶׂה שְׁמִיעַךְ וְלֹא יֵצֵא,
נִשְׁחָטָה, וְנִמְצְאָה דְּבוּקָה בְּנֶסְלִים,
וְהִתִּיר רַבִּי עֲקִיבָא,
וְאַסֵּר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי".

תניא:

"אמר רבי יוסי:

מַעֲשֶׂה בְּפִירָן שֶׁל בֵּית מִנְחָם, שְׁמִיעַךְ וְלֹא יֵצֵא,
וְנִשְׁחָטָה, וְנִמְצְאָה דְּבוּקָה בְּנֶסְלִים,
וְהִתִּיר רַבִּי עֲקִיבָא,
וְאַסֵּר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי.

אמר לו רבי עקיבא לרבי יוחנן בן נורי:
עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל!
אמר לו רבי יוחנן בן נורי לרבי עקיבא:
עד מתי אתה מאכיל ישראל גבילות!".

לאו מינשחט שחטיה?!

אלא: טריפות.

לא איסור טריפות הוא!

אלא:

עד מתי אתה מאכיל ישראל קדשים בחוץ!

24. מ, א

רפ"י

מתני'

שנשמטה יריכו. כגון דלא איעכל ניביה דאי איעכל ניביה טריפה נמי הוי כדאמרי' באלו טריפות (חולין דף נד:). האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה וה"מ דאיעכול ניביה: גבוה מחבירתה. מקום בוקא דאטמא של ירך זו עלה למעלה על הגב יותר מחבירתה:

גמ'

לא שנו. דבעל ה' רגלים או שלשה דהוי מום ולא טריפה: אלא. שהחיסור או הייתור הוו ביד שיש לו לבעל ה' רגלים ג' ידים ובי' רגלים ולבעל ג' בי' רגלים ויד אחת דביד לא שייך טריפות: כנטול דמי. ובהמה שנטל ירך וחלל שלה נבילה וקי"ל בבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה טריפה ועוד בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה: לא תימא. דמכל וכל דומות לחמור דעגילין ולא סדיקין: אלא כיון דעגילין. כשל חמור הוי מום דפרסות בהמה טהורה אינן עגולות:

כסלי. פלניק:

בתוך הכסל. כך דרך הבהמה שהירך מחוברת באליה סמוך לכסלים ולא למעלה מן הכסלים דהיינו על גב האליה: שנשתרבה יריכו. שאחת מיריכותיו גדולה מחבירתה:

מתניתין

בעל חמש רגלים,
או שאין לו אלא שלש,
ושרגליו קלוטות בשל חמור,
והשחול,
והכסול.

איזהו "שחול"?

שנשמטה יריכו.

ו"כסול"?

שאחת מיריכים גבוהות.

גמרא

אמר רב הונא:

לא שנו אלא שחסר ויתר ביד,
אבל ברגל - טריפה נמי הוי,
דכל יתיר - כנטול דמי.

[ו"שרגליו קלוטות בשל חמור"].

אמר רב פפא:

לא תימא: דעגילו ולא סדיקו,
אלא כיון דעגילו, אף על גב דסדיקו.

והשחול והכסול".

תנו רבנן:

איזהו כסול, ואיזהו שחול?

שחול - שנשמטה יריכו.
כסול - שרגלו אחד בתוך הכסל, ורגלו אחד על גבי הכסל".

תנא:

השרוע והקלוט²⁴⁴.

שרוע - שנשתרבב לו יריכו.
קלוט - שרגליו קלוטות בשל חמור ובשל סוס".

25. מ, א

רס"י

מתני'

אע"פ שאינו ניכר. בגמרא מפרש:

לא שמענו אלא אלו. שהוזכרו למעלה ואלו הן הג' שהוסיף את שגלגל עינו כו':

לשל חזיר. מפרש בגמ':

רוב המדבר. היינו קצת הלשון שאינו דבוק במלקוחיו:

גמ'

מחמת עצמו. שאין השבר נראה אבל ניכר הוא מחמת שצולע והילוך הרגל זו היא מלאכתו:

מתניתין

נשבר עצם ידו,

ועצם רגלו, אף על פי שאינו ניכר.

מומין אלו מנה אילא ביבנה,

והודו לו חכמים.

ועוד שלשה הוסיף,

אמרו לו: לא שמענו אלא את אלו.

שגלגל עינו עגול בשל אדם,

ופיו דומה בשל חזיר,

ושניטל רוב המדבר בלשונו.

בית דין של אחריהן אמרו: הרי זה מום.

גמרא

"אינו ניכר" - מי קא הוי מומא?!

אמר רב פפא:

אינו ניכר מחמת עצמו,

אבל ניכר מחמת מלאכה.

26. מ, א

רס"י

דלאו היינו אורחיה. שיהא גלגל של בהמה עגול:
תשב לזכר. ימי טומאה שבעה ול"ג ימי טוהר:
תשב לנקבה. י"ד טמאים וס"ו טהורין:
לזכר ולנקבה. לחומרא ימי טומאה דנקיבה שבועיים וימי טוהר דזכר דלא יהא לה אלא ל"ג ימי טוהר:
מאי טעמא דר' מאיר. דאמר היולדת מין בהמה טמאה לידה כולד מעליא:
הואיל. ודומה לאדם בגלגל העין:
באוכמא. שחור של עין הבהמה (אינו) עגול כשל אדם:
הא בצירא. כל בית מושב הלובן והסירא קרי ציריא והוא ודאי [אינו] עגול כשל אדם:
לא תימא. דבעי דומה לחזיר מכל וכל דשפיד ופריס שפיד פיו עגול פריס ששפה עליונה ולחיים העליונות עודפות על התחתונות ומפי המורה איתמר לן איפכא דשפיד שלחיו העליונות הולכות ומתחדדות כשפוד:

"מומין אלו מנה אילא ביבנה, והודו לו חכמים.
 ועוד שלשה הוסיף,
 אמרו לו: לא שמענו אלא את אלו.
 שגלגל עינו עגול כשל אדם..."

למימרא: דלאו היינו אורחיה.
 ורמינהו:

"המפלת מין בהמה וחיה ועוף, בין טמאין, בין טהורין:

אם זכר - תשב לזכר,
 אם נקבה - תשב לנקבה,
 אינו ידוע - תשב לזכר ולנקבה,
 דברי רבי מאיר."

ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:
 מאי טעמא דרבי מאיר?
 הואיל וגלגל עינו עגול כשל אדם!

אמר רב יוסף:

לא קשיא:

הא - באוכמא,

הא - בחיוורא.

"ופיו דומה כשל חזיר."

אמר רב פפא:

לא תימא: דשפיד ופריס,
 אלא כיון דפריס, אף על גב דלא שפיד.

"ושניטל רוב המדבר שבלשונו".

מתניתין מני?

רבי יהודה היא,

דתניא:

"ואת שניטל רוב הלשון.

רבי יהודה אומר:

רוב המדבר של לשונו".

27. מ, א-ב

רס"י

גמ' **מאי תנא**. דדמי להאי מעשה
 דקתני ומעשה:
גבי אדם. כהן:
הא דאית בה עצם. אם עצם
 הלחי התחתון עודף על העליון
 הוי מום אפילו בבהמה אבל אין
 בה עצם אלא ששפתו התחתונה
 ארוכה ומקבלת העליונה ועודפת
 עליה באדם הוי מום ולא
 בבהמה:

מתניתין

**ומעשה שהלחי התחתון עודף על העליון,
 ושאל רבן גמליאל לחכמים,
 ואמר: הרי זה מום.**

גמרא

מאי תנא דקתני: "ומעשה"?

משום דתנן: **"פיו דומה לחזיר"**,

ופליגי רבנן עליה דרבי.

וקאמרינן: כי פליגי רבנן עליה דרבי - בשפתו עליונה עודפת על התחתונה,
 אבל שהתחתונה עודפת על העליונה - הרי זה מום.

ומעשה נמי שלחי התחתון עודף על העליון,

שאל רבן שמעון בן גמליאל לחכמים,

ואמר: הרי זה מום.

מ,ב

והא גבי אדם הוא דתנן:

"שפתו העליונה עודפת על התחתונה,

או שתחתונה עודפת על העליונה - הרי זה מום",

גבי אדם הוא דקתיב: **"איש איש מזרע אהרן"**²⁴⁵ (ויקרא כב, ד) - איש ששונה בזרעו של אהרן,
 אבל בבהמה - לא!

אמר רב פפא:

לא קשיא:

הא - דאית בה עצם,

הא - דלית בה עצם.

²⁴⁵ איש איש מזרע אהרן והוא צריע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר ויהנע בכל טמא נפש או איש אשר תצא מ

28. מ, ב

רפ"י

מתני'

אזן הגדי היתה כפולה. שיש לו שתי אזנים מצד אחד אוזן בתוך אוזן:

בזמן שהוא עצם אחד. שאין להם אלא תנוך אחד שנכפל תנוך העליון לתוכו ונתחבר למטה הרי זה מום:

ואם אינה עצם אחד. שהתנוכים מובדלים למעלה אינו מום וטעמא לא איתפרש לי ולא דמי לבעלת ה' רגלים דהאי אוזן בתוך אוזן אינו נראה כל כך: לשל חזיר. מפרש בגמ':

גמ'

בלום. קצר:

מבולמות. קצרות ברוחב אנקפלי"ד בלע"ז:

אם מחמת הריוח. שאין לו ריוח כל כך בפה ולא בעצם ולא בבשר השפתיים אינו מום:

ואם מחמת העצם. שהשפתיים פתוחות יפה אבל הלחיים אדוקות זו בזו שאינו יכול לפותחן דכי אכיל או פעי מרחיב השפתיים ונראה העצם כנוד ה"ז מום וכן ברגלים שרגליו קצרות מחמת הרוח של מדה אחת העצם והבשר של כפות הרגלים שלא היו רחבין כל כך אינו מום ואם מחמת העצם שהעצם קצר והבשר מרחיב מלמטה ויוצא לחוץ הרי זה מום והמורה גריס מחמת הרוח ופירושה כדפרישנא אבל לתקן הלשון אין יכולת ואיכא דגרסי מחמת הריוח כדפרישנא ל"א פיו בלום נפוח אם מחמת הרוח שנפח מחמת דיצא אינו מום דהדר בריא ואם מחמת העצם שעבה ביותר הרי זה מום ובתוספתא דבכורות (פ"ד) מצאנו מחמת הרוח אינו מום מחמת עצמו ה"ז מום:

חסחוס. תנוך:

מתניתין

אזן הגדי היתה כפולה,

אמרו חכמים:

בזמן שהוא עצם אחד - מום,

בזמן שאין בו עצם - אינו מום.

רבי חנניא בן גמליאל אומר:

זנב הגדי שהוא דומה לשל חזיר,

ושאין בה שלש חוליות - הרי זה מום.

גמרא

תנו רבנן:

"פיו בלום,

ורגליו מבולמות: מחמת הרוח - אינו מום,

מחמת העצם - הרי זה מום.

אזניו כפולות: בחסחסות אחת - הרי זה מום,

בשתי חסחסיות - אינו מום."

29. מ, ב

רפ"י

קטינא. דקה מאד :
כריכא. עגולה שזנב הטלה הוי
 רחבה יתר על עוביה :
בגדי שתיים. חוליות בזנב ח"ז
 מום :
רישא. און הגדי סיפא אין בה
 שלש חוליות :

"רבי חנניא בן גמליאל"²⁴⁶ **אומר:**

זנב הגדי שהוא דומה לשל חזיר [...] **- הרי זה מום**["].

אמר רב פפא:

לא תימא: דקטינא,
אלא דכריכא, אף על גב דאלימא.

"או שאין בה שלש חוליות - הרי זה מום".

אמר רב הונא:

בגדי: שתיים - הרי זה מום,
שלש - אינו מום.
בטלה: שלש - הרי זה מום,
ארבע - אינו מום.

מיתיבי:

"בגדי: אחת - הרי זה מום,
שתיים - אינו מום.
בטלה: שתיים - הרי זה מום,
שלש - אינו מום!"

תויבתא דרב הונא.

ורב הונא, מתניתין אטעיתה,
איהו סבר: מדרישא - בגדי,
סיפא - נמי בגדי.
ולא היא, רישא - בגדי,
וסיפא - בטלה.

30. מ, ב

רס"י

מתני'

יבלת. ורואיין: **ושנפגם עצם ידו**. דניכר המום ולעיל איירי בנשבר: **עצמו שבפיו**. שהשיניים קבועות בו ולמעלה מן החוטין דאי חוטין גופיה אפילו נפגמו או נגממו נמי: **במראה**. שלכל נראה שזו גדולה מזו: **אבל לא במדה**. שאם אין ניכר אלא במדה אינו מום: **ולא הודו לו**. ארבי יהודה קאי:

גמ'

לא במקדש. דנפסל מן המזבח: **ולא במדינה**. דאינו מום גמור לישחט עליו בחוץ: **גרב חזזית**: **ותסברא**. דלא מום הוא: **והא כתיב יבלת באורייתא**. גבי מומין גמורין (ויקרא כב) עורת או שבור או חרוץ או יבלת: **בגופו**. לא מום גמור הוא: **והא קרא סתמא**. כתיב: **אלא**. בגופו נמי הוי מום ולא קשיא קרא דמשמע דאפילו בגופו הוי מום אמתני' דמשמע דאינו מום גמור אלא בעין אבל בגופו מום הוא ליפסל ולא לישחט קרא דאית ביה עצם ומתני' הכא דבעין הוי מום ואידך מתני' דבגופו לא הוי מום בדלית בה עצם: **ולית ביה עצם בגופו פסולה הוי**. בתמיה: **תלתול**. חתיכות בשר התלויים בו כגון בני אדם שיש להם אצל אזניהם רצועות קטנות של בשר וממעי אמן הם: **פסולין באדם**. אם כהן הוא פסול לעבודה דבעינן שוה בזרעו של אהרן: **אלא אידי ואידי בעין**. אמתני' קאי ולא אקרא:

מתניתין

רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר:

את שיבלת בעיניו, ושנפגם עצם ידו ורגלו, ושנפרק עצמו של פיו, עינו אחת גדולה ואחת קטנה, אָזְנוּ אחת²⁴⁷ **גדולה ואחת קטנה - במראה, אבל לא במדה.**

רבי יהודה אומר:

שתי ביצין, אחת גדולה נשתים שבחבירתה, ולא הודו לו חכמים.

גמרא

למימרא: דיבלת הוי מומא.

ורמינהו:

"ואלו שאין שוחטין עליהן, לא במקדש, ולא במדינה:

בעל גרב,

ובעל יבלת!"

ותסברא?!

הא כתיבא: "יבלת"²⁴⁸ **(ויקרא כב, כב) באורייתא!**

אָלָא,

לָא קשיא:

הָא - בגופו,

הָא - בעינו.

מכדי קרא סתמא,

מה לי בגופו, ומה לי בעינו?

אָלָא,

לָא קשיא:

הָא - דאית בה עצם,

הָא - דלית בה עצם.

דקרא - דאית בה עצם,

מתניתין - דלית בה עצם,

בעינו - הוי מומא,

בגופא - לא הוי מומא.

ולית לה עצם בגופא - פסולה?!

הרי תלתול בעלמא הוא,

דתנן:

"רבי אליעזר אומר:

בעלי התילולין - פסולין באדם,

ובשירין בבהמה!"

אָלָא,

אידי ואידי - בעינו,

ולא קשיא:

הָא - בשחור,

²⁴⁷ מסורת הש"ס וכן בהמשך. גירסת וילנא: **אָקד**

²⁴⁸ **עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילקת לא תקריבו אלה לה' ואשה לא תתנו מהם על המזבח לה'**

הָא - בְּלָבָן.

וְהָא: "אֵין מוּמִין בְּלָבָן!"

אָלָא,

אֵידִי וְאֵידִי - בְּלָבָן,

וְאָמַר רִישׁ לְקִישׁ:

לָא קְשִׁיא:

הָא - דְּאִית בָּהּ שַׁעַר,

הָא - דְּלִית בָּהּ שַׁעַר.

רַס"י

וְהָא אֵין מוּמִין בְּלָבָן. ואפילו
במקדש כשר לשחוט:

אידי ואידי. הא דקתני אין
שוחטין במקדש ובמדינה בלבן
והא נמי דקתני אין מומין בלבן
תרוייהו ליבולת במומין שבלבן
אית ביה שער מגונה הוא ועלה
קתני מתניי אין שוחטין לא
במקדש ולא במדינה:

והא דקתני אין מומין בלבן
בדלית בה שער. ומתניי דמום
גמור הוא כדאוקימנא בשחור
ובדלית נמי עצם וקרא בדאית
בה עצם דאי מתניתין דהכא
בדאית בה עצם אמאי נקט
בעינו:

31. מ, ב

רס"י

ורבנן. דלא הודו לו בביצים עד
כמה תהא חבירתה קטנה
דמכשרי:

"עינו אחת גדולה ואחת קטנה".

תנא:

"גדולה - כשל עגל,

קטנה - כשל אוד".

"אזנו אחת גדולה ואחת קטנה - במראה, אבל לא במדה.

רבי יהודה אומר:

שתי ביציו, אחת גדולה נשתים שבחבירתה.

ולא הודו לו חכמים".

ורבנן, עד כמה?

תנא:

"אחרים אומרים:

אפילו אינה לשניה אלא בפול - כשירה".

32. מ, ב - מא, א

רס"י

מתני'

לערקוב. לפרק שבירך ובגמ'
מפרש איזה ערקוב:
כל מרבית עגלים. כל תרבות
מנהג של עגלים כך הוא שיש זנבן
מגיעות לערקוב הילכך בציר
מהני הוי מומא וכשהן גדולים
הולכות ונמתחות עד למטה:
שבאמצע הירך. מפרש בגמרא:

גמ'

קפץ העליון. קפץ קשר העליון
היינו ארכובתו מקום חבור
השוק והירך ולא קפץ התחתון
סמוך לפרסות:
כנגדו בגמל ניכר. שהגמל יש לו
כנגד הארכובה עצם בולט לחוץ
לשון מורי בשחיטת חולין ל"א
שמעתי כגון שזנב גמל מגעת עד
אותו ערקום:

מתניתין

זנב העגל שאינה מגעת לערקוב -

אמרו חכמים:

כל מרבית עגלים בן: כל זמן שיהו מגדליו הו נמתחות.

איזהו "ערקוב" שאמרו?

רבי חנינא בן אנטונינוס אומר:

בערקוב שבאמצע הירך.

מא, א גמרא

תנא:

"קפץ העליון, ולא קפץ התחתון.

וכנגדו בגמל ניכר".

33. מא, א

רפ"י

וקתני ואתי דיחידאה. משום
דאמרן לעיל לא שמענו כו' אלא
את אלו הראשונים שמנה ביבנה
והדר תנא ואתא במומין שאינם
סתמא אלא יחידאי קאמרי להו
כגון ר' חנינא בן אנטיגנוס ור'
חנינא בן גמליאל וס"ד פליגי
רבנן עליהו להכי הדר וסתם
אכולהו על אלו מומין שוחטין
כו'.

מתניתין

על אלו מומין - שוחטין את הבכור,
ופסולי המוקדשין נפדין עליהו.

גמרא

הא תו - למה לי?
הא תנא ליה רישא:
"על אלו מומין שוחטין את הבכור!"

סיפא איצטריכא:
"פסולי המוקדשין נפדין עליהו".

הא - נמי פשיטא!
מישחט שחטינו, מיפרק מיבעיא?!

אלא,

אידי דתנא:

"שלשה הוסיף,

ואמרו לו: לא שמענו אלא²⁴⁹ את אלו",

וקתני ואתי דיחידאה,

וקא סתים לה בכולהו:

"על אלו מומין - שוחטין את הבכור,
ופסולי המוקדשין נפדין עליהו".

34. מא, א

רש"י

מתני'
ובעל יבלת. כדאוקימנא לעיל כו'
 בדאין בה עצם דאי איכא עצם
 הויא מום גמור ואין בה שער ויש
 בה בלבן של עין דאי בגופו
 תלתול בעלמא הוא:
גרב וחזיית. מיני שחין:
מזוהם. מסריח:
ושנעבדה בו עבירה. שנרבע:
או שהמית אדם ע"פ עד אחד.
 שאין אלא עד אחד לא ברביעה
 ולא בנגיחה:
ע"פ עצמו. שאין שם עד אלא
 בעלים אמרו דאי הוו ב' עדים
 בדבר הוי בסקילה אפילו בהנאה
 מיתסר:
וטומטום ואנדרוגינוס. ספק זכר
 וקדשי ספק נקבה הן ולא קדשי:
אין לך מום גדול מזה.
 אאנדרוגינוס קאי דמקום נקבות
 הוי כמום והוי כבכור בעל מום
 ונשחט במדינה ואסור בגיזה
 ועבודה:
וחכ"א אינו בכור. דבריה בפני
 עצמה הוא ונגזז ונעבד:

גמ'
וגרב לא. הוי מום גמור:
והכתיב גרב באורייתא. (ויקרא
 כב) גבי עורת או שבור דכתיב או
 גרב או ילפת:
ותו חזיית לא. מום גמור הוא
 והכתיב באורייתא:
זה חרס. שחין שקשה כחרס:
חזיית המצריית. שחין שהובא על
 המצרים:
מלפפת. דבוקה בו כדמתרגמינן
 (שמות לו) ויחבר ולפף:

מתניתין

ואלו שאין שוחטין עליהן, לא במקדש,
 ולא במדינה:

חורור,
 והמים - שאין קבועין,
 וחוטין הפנימיות שנפגמו,
 אבל לא שנעקרו,

ובעל גרב,
 ובעל יבלת,
 ובעל חזיית,
 זקן,
 וחולה,
 ומזוהם,
 ושנעבדה בו עבירה,
 ושהמית אדם על פי עד אחד,
 או על פי הבעלים,

וטומטום,
 ואנדרוגינוס - לא במקדש,
 ולא במדינה.
רבי ישמעאל אומר:
 אין לך מום גדול מזה.
וחכמים אומרים:
 אינו בכור, אלא נגזז ונעבד.

גמרא

וגרב - לא?
 והכתיב: **"גרב"**²⁵⁰ (ויקרא כב, כב) באורייתא!

וחזיית - לא?
 והכתיב: **"ילפת"** (ויקרא כב, כב) באורייתא,
 ותניא:

"גרב" - זה החרס.
"ילפת" - זו חזיית המצריית,
 ואמר ריש לקיש:
 למה נקרא שמה **"ילפת"**?
 שמלפפת והולכת עד יום המיתה!

בשלמא חזיית אחזיית - לא קשיא:
 כאן - בחזיית המצריית,
 כאן - בחזיית דעלמא.
 אלא גרב אגרב - קשיא!

גרב אגרב - נמי לא קשיא:
 הא - בלח,
 הא - ביבש.
 לח - איתסי,
 יבש - לא מיתסי.

ולח - מיתסי?
 והכתיב: **"יבכה ה' בשיחין מצרים ובטהרים ובגרב ובחרס"** (דברים כח, כז),
 ומדכתיב: **"ובחרס"** - הרי **"גרב"** לח אמור,
 וקאמר: **"אשר לא תוכל להרפא"**!

²⁵⁰ עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה' ואשה לא תתנו מהם על המזבח לה'

אָלאַ,

תִּלְתָּא הוּו:

דְּקָרָא - יָבֵשׁ, בֵּין מִבְּפָנִים, בֵּין מִבְּחוּץ,

דְּמִתְנִיתִין - לַח מִבְּחוּץ וּמִבְּפָנִים,

דְּמִצְרִים - יָבֵשׁ מִבְּפָנִים, וְלַח מִבְּחוּץ,

דְּכָתִיב: "וְיָהִי שְׁחִין אֲבַעְבוּעוֹת פּוֹרַח בְּאֶדָם" (שמות ט, ט).

רַס"י

אלא תלתא גרב הוו דקרא. גבי
מומין דדרשינן ביה זה החרס
יבש בפנים ומבחוץ:

דמצרים. דהיינו האי בקללות
ובגרר ובחרס יבש בפנים ולח
מבחוץ וכיון דיבש מבפנים לא
מיתסי ואי הוי בבכור הוי נמי
מורס גמור:

דמתניי. לח מבפנים ולח בחוץ:
פורח. היינו האי שנראה למעלה
דדבר הבולט הוי פורח:

וכתיב אבעבועות. דהיינו לשון
נובע דמשמע מבחוץ היה לח:

35. מא, א

רס"י

מנא הני מילי. דאין שוחטין
אותו במקדש:
מן הצאן מן הכשבים. קרא כתיב
בויקרא ואם מן הצאן קרבנו מן
הכשבים או מן העזים וגוי
דדרשינן מן הצאן ולא כל הצאן
וכן כולחו:

"והזקן,
והחולה,
והמזוהם".

מנהגי מילי?

דתנו רבנן:

"מן הצאן... מן הכשבים או מן העזים"²⁵¹ (ויקרא א, י) - פרט לזקן,
ולחולה,
ולמזוהם.

וצריכי,

דאי כתב רחמנא למעוטי זקן - דלא הדר בריא,
אבל חולה, דהדר בריא - אימא: לא.

ואי כתב למעוטי חולה - דלאו אורחיה,

אבל זקן, דהיינו אורחיה - אימא: לא.

ואי כתב רחמנא תרי - למעוטי הני דכחיש,

אבל מזוהם, דלא כחיש - אימא: לא.

ואי נמי, למעוטי מזוהם - משום דמאס,

אבל הני, דלא מאסי - אימא: לא,

צריכי.

²⁵¹ ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים לעלה זכר תמים וקריבנו

36. מא, א

רפ"י

נעבד. שעשאוהו עבודת כוכבים :
מוקצה. שהוקצה והופרש לצורך
עבודת כוכבים : נוגח את האדם
ומת :

ופרכין והני בני קטלא נינהו.
ארובע ונרבע ואנוגח קאי : ומשני
כגון שאין שם אלא עד אחד
בדבר או הבעלים עצמן הודו
מעצמן דשוב אין נסקלין
הבהמות דמודה בקנס פטור :

"וְשֹׁנְעֵבֶדָה בּוֹ עֲבִידָה,
וְשֶׁהֵמִית אָדָם עַל פִּי עֵד אֶחָד,
אוֹ עַל פִּי הַבְּעָלִים".

מנא הני מילי?

דתנו רבנן:

"מִן הַהֶמְכָּה"²⁵² (ויקרא א, ב) - לְהוֹצִיא רוֹבֵעַ וְנִרְבָּע.
"מִן הַבֶּקֶר" - לְהוֹצִיא אֶת הַנֶּעֱבֵד.
"מִן הַצֹּאן" - לְהוֹצִיא אֶת הַמּוֹקֶצֶה.
"וּמִן הַצֹּאן" - לְהוֹצִיא אֶת הַנוֹגֵחַ".

הני - בני קטלא נינהו!

על פי עד אחד,
או על פי הבעלים.

²⁵² דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מקם קרבן לה' מן ההמיה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם

37. מא, א

רפ"י

דילמא נקבה היא. ומקריבה לשם בכור ואינו מקדישה והיא אינה קדושה בבכורה וקמייתי חולין בעזרה:

וישחט עליה. דהא כתיב חרוץ באורייתא דכתיב (ויקרא כב) עורת או שבור או חרוץ:

כיון דאמר מר גרב זה החרס. ודאי מיחרץ חרוץ נגע הוא:

וכתיב. בנגעים (שם יג) עמוק דהיינו שפל כמראה חמה שנראית עמוקה שפל מן הצל הילכך ליכתב חרוץ דמשמע במקום בשר נמי הויא מום אף על גב דלא מאיס כגרב וכ"ש גרב:

דילמא. נמי דייקין דחרוץ במקום בשר לא הוי מומא היכא דלא מיינכר חרוץ כל כך כנקבות של בהמה:

[וטומטום,

ואנדרוגינוס - לא במקדש, ולא במדינה].

בשלמא טומטום, במקדש לא - דילמא נקבה היא, במדינה לא - דילמא זכר הוא, ולית בה מומא, אלא אנדרוגינוס, בשלמא במקדש לא - דילמא נקבה היא, אלא במדינה - נמי נהי דזכר הוא, תעשה נקבות חרוץ וישחוט עליה!

אמר אב"י:

אמר קרא: **"או חרוץ או שבור"**²⁵³ (ויקרא כב, כב),

חרוץ דומיא שבור,

מה שבור - במקום עצם,

אף חרוץ - במקום עצם.

רבא אמר:

בלא שבור נמי, לא מצית אמרת: חרוץ במקום בשר - הוי מומא, דאי סלקא דעתך: הוי מומא -

כיון דאמר: **"גרב" - זהו חרס**,

מיחרץ חרוץ,

דכתיב: **"ומראהו עמוק מן העור"**²⁵⁴ (ויקרא יג, ל),

כמראה חמה העמוקה מן הצל.

ולכתב רחמנא: **"חרוץ"**, ולא בעי **"גרב"**,

ואמינא: חרוץ, דלא מאיס - הוי מומא,

גרב, דמאיס - לא כל שכן?!

כתב רחמנא: **"גרב"**, למימר: דחרוץ במקום בשר - לא הוי מומא.**"רבי ישמעאל אומר:****אין לה מום גדול מזה"**²⁵⁵.

כאב"י לא אמר - חרוץ דומיא דשבור לא אמרינן.

כרבא נמי לא אמר - דילמא היכא דלא מינכרא,

אבל היכא דמינכר - **"מום דע"** קרינא ביה.²⁵³ עורת או שבור או חרוץ או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה' ואשה לא תתנו מהם על המזבח לה'²⁵⁴ וראה הכהן את הנגע והנה מדאחו עמוק מן העור ובו שער צהב דק וטמא אתו הכהן נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא²⁵⁵ גירסת וילנא פיסקה זו מוקת בסוגריים עגולות.

מסורת הש"ס מגיה שהציטוט הזה צריך להיות בתחילת הסוגיה הבאה,

אבל הרש"י ומראה כהן אומרים שכאן הוא מקומו של הציטוט, וכן מוכח מפירוש רבינו גרשום שבשולחן

38. מא, ב

רפ"י

או דילמא ספוקי מספקא ליה. אם זכר הוא אם נקבה הוא והאי דקאמר מומו עמו אם תימצא לומר קאמר אם תימצא לומר ספק בכור הרי מומו עמו:

למילקא עליה כו'. אי אמרת בכור הוא לקי דבכור בעל מום נמי אסור בגיזה ועבודה ואם ספק הוא מספקא לא מלקיין ליה:

אי נמי למיתביה לכהן. אם בכור הוא נותנו לכהן ואוכלו במום זה ואם ספק הוא אוכלו ישראל במום זה כדין ספק בכור הנאכל במומו לבעלים דהמוציא מחבירו עליו הראיה:

דילמא אם תימצא לומר קאמר. כלומר אם בכור הוא הרי מומו עמו:

ה"ג בתורת כהנים זכר ולא נקבה. זכר כתיב גבי עולת בקר זכר תמים יקריבנו ומשמע ולא נקבה:

כשהוא אומר זכר למטה. בעולת צאן:

שאינ ת"ל. דלא צריך לגופיה למעוטי נקבה דהא אימעיטא לה:

להוציא טומטום ואנדרוגינוס. הוא דאתא:

מני. האי דאימעיט טומטום ואנדרוגינוס מזכר בתרא:

אילמא ת"ק. דמתניתין הא טומטום ואנדרוגינוס ספק הוא: ואיצטריכא קרא למעוטי ספיקא. בתמיה הא ליכא ספק קמי שמיא אלא ודאי משום דבריה בפני עצמו הוא קממעט ליה ודלא כת"ק:

אלא רבנן בתראי. דמתניתין דפשיטא להו דבריה הוא וקאמרי אינו בכור אלא נגזז ונעבד: תיפוק ליה טומטום ואנדרוגינוס ונקבה מחד זכר דהא גבי בכור לא כתיב אלא חד זכר וקממעט מיניה כולו טומטום ואנדרוגינוס מחד זכר: אלא פשיטא כדר' ישמעאל. מוקמינן לה וכדבעי לפרושי דהא כהנך רבנן לא מצינן לאוקמא ופשיטא ליה דזכר הוא:

היינו דאיצטריך למעוטי. דאע"ג דזכר הוא לא קדוש שום קדושה אם אקדשה לשום עולה ואפילו בגיזה ועבודה שרי ומזכר קמא לא נפקא לן למעוטי מקדושה דהא גבי בכור כתיב חד זכר ולא ממעיט ליה ר' ישמעאל מגיזה דלא שרי משום מום אלא לישחט:

אלא אי ספוקי מספקא ליה. אם זכר אם נקבה תו לא מיתוקמא הך אליביה [דר"י] דקרא למעוטי ספק דלא אתי וכמאן מוקמת ליה:

לעולם רבנן בתראי. ודקאמרת תיפוק לי מחד קרא דהא גבי בכור מחד קרא נפקא להו לא היא דגבי בכור תרי כתיבי:

הזכר. הזכר תקדיש: הזכרים. אשר יהיה לך הזכרים לה':

מא, ב

[רבי ישמעאל אומר: אין לך מום גדול מזה].

בעי רבא:

מאי טעמא דרבי ישמעאל?

מיפשט פשיטא ליה: אנדרוגינוס - בכור הוא, ומומו עמו,

או דילמא:

ספוקי מספקא ליה,

ו"אם תימצא לומר" קאמר:

אם תימצא לומר: בכור הוא - הרי מומו עמו.

למאי נפקא מינה?

למילקא עליה משום גיזה ועבודה.

אי נמי,

למיתבה לכהן.

תא שמע:

רבי אילעאי אומר משום רבי ישמעאל:

אנדרוגינוס - בכור הוא, ומומו עמו.

שמע מינה: מישט פשיטא ליה.

ודילמא: "אם תימצא לומר" קאמר.

תא שמע:

ר"י זכר²⁵⁶ (ויקרא א, ג) - ולא נקבה.כשהוא אומר למטה: "זכר"²⁵⁷ (ויקרא א, ג), שאין תלמוד לומר.

מה תלמוד לומר?

להוציא טומטום ואנדרוגינוס.

מני?

אילמא: תנא קמא - ספיקא הוא,

ואתי קרא למעוטי ספיקא?!

אלא: רבנן בתראי - מחד קרא נפקי,

דהא גבי בכור, חד "זכר" הוא דכתיב, קא מעטי כולוהו מינייהו!

אלא פשיטא: רבי ישמעאל.

ואי אמרת בשלמא: רבי ישמעאל מישט פשיטא ליה - היינו דאיצטריך קרא למעוטי,

אלא אי אמרת: מספקא ליה - אצטריך קרא למעוטי ספיקא?!

לעולם,

רבנן בתראי,

וגבי בכור, תרתי קראי כתיב: "הזכר"²⁵⁸ (דברים טו, יט),ו"הזכרים"²⁵⁹ (שמות יג, יב).

²⁵⁶ אם עלה קרבנו מן הקרן זכר תמים יקריבנו אל פתח אהל מועד יקריב אתו לרצונו לפני ה'

²⁵⁷ ואם מן הצאן קרבנו מן הקשבים או מן העזים לעלה זכר תמים יקריבנו

²⁵⁸ כל הבכור אשר יולד בבקר ובצאן הזכר תקדיש לה' אלהיך לא תעבד בבקר שורך ולא תגזז בכור צאנך

²⁵⁹ והעבדת כל פטר זרעם לה' וכל פטר שגור בהמה אשר יהיה לך הזכרים לה'

39. מא, ב - מב, ב

רפ"י

מחלוקת. דקאמרי רבנן בתראי בריה הוא באנדרוגינוס:
אבל טומטום דברי הכל ספק. ואסור בגיזה ואינו נשחט לא במקדש ולא במדינה:
אלא מעתה. דספק הוא בערכין יערך באדם או בערך איש או בערך אשה:
אלמה תניא הזכר. והיה ערכך הזכר ומריבויה דה"א נפקא לן ולא טומטום:
ערך איש ואשה. אין שוין כדמפרש ב' בהר סיני:
אם נקבה. מריבויה דאם נפקא לן ולא טומטום משום ספיקא לא ממעיט ליה קרא דספיקא קמי שמיא ליכא אלא ודאי משום בריה ממעיט ליה:
סמי מכאן טומטום. מקרא לא ממעט אלא אנדרוגינוס ומשום בריה אבל טומטום נערך ולחומרא נערך כזכר:
אם זכר אם נקבה. בשלמים כתיב (ויקרא ז') ומשום ספק לא ממעט קרא ועוד בין זכר בין נקבה כשר לשלמים אלא ודאי בריה הוא:
הזכר ולא נקבה. דהיינו הך דגבי עולה דפרישית לעיל להוציא טומטום ומדמעטיה קרא בריה הוא דמשום ספק לא ממעט קרא: הרובע ל"ג דלא שייך בעופות:
הנעבד. כולה בקרבנות דעופות קמיירי:
מטמאים בגדים אבית הבליעה. כשאר נבלת עוף טהור דמליקתו אינה מליקה והוי נבילה ואי לאו בריה הוא אמאי אינה מליקה מה נפשך אם זכר הוא כשר ואם נקבה הרי כשר דהא בעופות לא חלק הכתוב ועוד מדר"א איכא לאותוביה דקאמר כל מקום שאתה מוצא זכר ונקבה אתה מוציא טומטום ספיקא מי ממעט ליה קרא אלא ודאי בריה הוא והיכא דמעטיה מעטיה אבל בעופות דלא מעטיה לא מעטיה:

"וּחֲכָמִים אוֹמְרִים:**אֵינוֹ בְּכוֹר, אֶלָּא נִגְזָז וְנֶעֱבַד."****אָמַר רַב חֲסֵדָא:****מַחְלּוּקַת - בְּאֲנֶדְרוּגִינוֹס,****אֲבָל בְּטוֹמְטוֹם - דְּבִרֵּי הַכֹּל: סְפִיקָא הוּא,****וְקָדוֹשׁ מִסְפִּיקָא.****אָמַר לִיה רַבָּא:****אֶלָּא מַעֲתָה, בְּעֶרְכִּין יַעֲרָךְ!****אֶלְמָה תִּנְיָא:**

מב, א

"הַזָּכָר" ²⁶⁰ (ויקרא כז, ג) - וְלֹא טוֹמְטוֹם וְאֲנֶדְרוּגִינוֹס?"**סְמִי מֵיכָן טוֹמְטוֹם.****תָּא שְׁמַע:****"יָכוֹל לֹא יֵהָא בְּעֶרְךָ אִישׁ, אֲבָל יֵהָא בְּעֶרְךָ אִשָּׁה?"****תִּלְמוּד לֹמַר: "הַזָּכָר... אִם נִקְבָּה" (ויקרא כז, ג-ד) - וְלֹא טוֹמְטוֹם וְאֲנֶדְרוּגִינוֹס!"****סְמִי מֵיכָן טוֹמְטוֹם.****תָּא שְׁמַע:****"אִם זָכָר אִם נִקְבָּה" ²⁶¹ (ויקרא ג, א) - זָכָר וְדָאִי, נִקְבָּה וְדָאִית,****וְלֹא טוֹמְטוֹם וְאֲנֶדְרוּגִינוֹס!"****סְמִי מֵיכָן טוֹמְטוֹם.****תָּא שְׁמַע:****"הַזָּכָר" ²⁶² (ויקרא א, ג) - וְלֹא נִקְבָּה.****בְּשֵׁהוּא אוֹמַר לְמַטָּה: "זָכָר" ²⁶³ (ויקרא א, י), שְׁאִין תִּלְמוּד לֹמַר.****מָה תִּלְמוּד לֹמַר?****לְהוֹצִיא טוֹמְטוֹם וְאֲנֶדְרוּגִינוֹס!"****סְמִי מֵיכָן טוֹמְטוֹם.****תָּא שְׁמַע:****"הַנֶּעֱבַד,****וְהַמוֹקְצָה,****וְהַאֲתָנָן,****וְהַמַּחֲרִיר,****וְטוֹמְטוֹם,****וְאֲנֶדְרוּגִינוֹס - כּוֹלֵן מִטְמְאִין בְּגָדִים אֲבִית הַבְּלִיעָה.****רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר:****טוֹמְטוֹם וְאֲנֶדְרוּגִינוֹס - אֵין מִטְמְאִין בְּגָדִים אֲבִית הַבְּלִיעָה.****שְׁהִיה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר:****כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "זָכָר" ו"נִקְבָּה" - אֶתָּה מוֹצִיא טוֹמְטוֹם וְאֲנֶדְרוּגִינוֹס מִבִּינֵיהֶם,****וְעוֹף, הוֹאִיל וְלֹא נֶאֱמַר בּוֹ: "זָכָר" ו"נִקְבָּה" - אֵין אֶתָּה מוֹצִיא טוֹמְטוֹם וְאֲנֶדְרוּגִינוֹס מִבִּינֵיהֶם!"****סְמִי מֵיכָן טוֹמְטוֹם.**²⁶⁰ וְהִיא עֶרְכָּךְ הַזָּכָר מִכָּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְעַד כּוֹן שְׁשִׁים שָׁנָה וְהִיא עֶרְכָּךְ חֲמִשִּׁים שָׁקֶל כֶּסֶף בְּשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. וְאִם נִקְבָּה הוּא וְהִיא עֶרְכָּךְ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל.²⁶¹ וְאִם זָכָר שְׁלֹמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן הַבֶּקָר הוּא מְקָרִיב אִם זָכָר אִם נִקְבָּה תָּמִיד וְקָרְבָּנוֹ לִפְנֵי ה'²⁶² אִם עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן הַבֶּקָר זָכָר תָּמִיד וְקָרְבָּנוֹ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְקָרִיב אֹתוֹ לְרִצְנוֹ לִפְנֵי ה'²⁶³ וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן הַכִּשְׁשִׁים אוֹ מִן הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִיד וְקָרְבָּנוֹ

תא שמע:

"רבי אלעזר אומר:**הטריפה,****והכלאים,****ויוצא דופן,****טומטום,****ואנדרוגינוס - לא קדושים,****ולא מקדישין.**

ואמר שמואל:

"לא קדושים" - בתמורה,**"ולא מקדישין" - לעשות תמורה!**

סמי מיכן טומטום.

תא שמע:

"רבי אלעזר אומר:**חמשה - לא קדושים,****ולא מקדישין,****ואלו הן: הטריפה,****והכלאים,****ויוצא דופן,****וטומטום,****ואנדרוגינוס."**

וכי תימא: הכא נמי - סמי מיכן טומטום,

הוה להו ארבעה!

אפיק טומטום, ועייל יתום.

לימא כתנאי:

"רבי אלעאי אומר משום רבי ישמעאל:**אנדרוגינוס - בכור הוא, ומומו עמו.****וחכמים אומרים:****אין קדושה חלה עליו.****רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון:****הרי הוא אומר: "הזכר"²⁶⁴ (דברים טו, יט),****וכל מקום שנאמר: "זכר" - אינו אלא להוציא טומטום ואנדרוגינוס?**

וכי תימא: סמי מיכן טומטום,

רבי שמעון בן יהודה היינו רבנן!

אלא לאו, טומטום איכא בינייהו,

דתנא קמא סבר: **"אין קדושה חלה עליו" - אנדרוגינוס,****אבל טומטום - ספיקא הוא, וקדוש מספיקא.****ובבב, ואתא רבי שמעון אבן יהודה למימר: טומטום - ברירה הוא, ולא קדוש!**

לא,

דכולי עלמא: טומטום, בברירה - לא מספיקא,

זכר ונקבה - הוא דמספיקא.

מטיל מים במקום זכרות - דכולי עלמא לא פליגי דזכר הוא.

כי פליגי - במטיל מים במקום נקבות,

מר סבר: חיישינן שמא נהפכה זכרותו לנקבותו,

ומר סבר: לא חיישינן.

כי הא דהורה רבי אלעזר:

בבהמה, מטיל מים במקום נקבות - חולין.

רש"י

לא קדושין בתמורה. כלומר
אפילו תמורה שחלה על בעל מום
קבוע אינה חלה עליהן וטעמא
מפרש במסכת תמורה בפרק יש
בקרבות (דף יז.):

ולא מקדישין בעושי תמורה.
שאם הם קדושין אין עושין
תמורה והיכי דמי שהן עצמן
קדושין כגון שהיו ולדות קדשים
דקדשי אגב אמן ואי טומטום
ספק הוא אמאי לא קדוש ממה
נפשך:

יתום. דמי להנך שפסולין
משולדו והיכי דמי יתום
כדמפרש בשחיטת חולין בפי שני
(דף לח:) שמתה אמו בשעת
לידה זה פריש למיתה וזה פריש
לחיים:

לימא כתנאי. הא דרב חסדא
דאיכא דס"ל ספק הוי:

אין קדושה חלה עליו. דבריה
הוא אבל בטומטום לא פליגי
דספק הוא:

להוציא טומטום ואנדרוגינוס.
טומטום נמי בריה הוא:

דכ"ע טומטום בבריה לא
מספקא. דתיקום לרב חסדא
כתנאי דתימא ההוא תנא
דסבירא ליה בריה הוא סבירא
ליה כרבנן בתראי: אלא הני
תנאי דברייתא בהכי פליגי דכ"ע
מטיל במקום זכרות זכר הוי
וקדוש: ות"ק סבר חיישינן שמא
נהפכה זכרותו נכפל גידו מבפנים
ומוציא מים במקום שרגיל
נקבות להיות נקבה ור"ש סבר
לא אמרינן הכי אלא ודאי נקבה
הוא והא דאמר רב חסדא
טומטום דברי הכל ספק הוא הא
אתא לאשמועינן דלא תימא
לרבנן בתראי טומטום נמי בריה
הוא ולא תהא קדושת בכור חלה
על שום טומטום ומיהו ס"ל לרב
חסדא איכא תנא דאפילו ספק
לית ליה דאי מטיל מים במקום
זכרות זכר ואם במקום נקבות
נקבה ודכולי עלמא אית להו דרב
חסדא דקדושה חלה על
טומטום:

וכי האי דהורה רבי אלעאי.
כלומר ר"ש בן יהודה כי הך
הוראה ס"ל:

חולין. ולגבי בכור קאמר דלא
קדיש דוודאי נקבה הוא והא ר'
אלעאי אמורא הוא ולא היינו
האי דברייתא דאיירי לעיל
משום רבי ישמעאל:

40. מב, ב - מג, א

רפ"י

תהי בה ר' יוחנן. בהך הוראה
 דר' אלעאי:
לא לת"ק ולא לר' ישמעאל.
 דמתני' דאמרי טומטום אינו
 נשחט לא במקדש ולא במדינה
 משום דספיקא הוא ור' ישמעאל
 לא פליגי אלא באנדרוגינוס
 דנעשה נקבות שלו חריץ:
לא ס"ל. לרבי יוחנן דרב חסדא
 אלא רבנן בתראי אטומטום נמי
 אמרי דבריה הוא:
אי לא סבירא ליה. אמאי קא
 מתמה הא ר' אילעאי הוא דאמר
 כרבנן בתראי:
שבק תרי. ת"ק ור' ישמעאל
 ועבד כחד רבנן בתראי:
הואיל וזכרותו ונקבותו במקום אחד. וליכא למיבדקינהו
 בהטלת מים [אבל] בבהמה אין
 בה שום ספק לדברי הכל והאי
 דקאמר ת"ק דמתניתין אינו
 נשחט במטיל מים במקום
 זכרות קאמר דודאי קדוש
 הילכך אינו נשחט במדינה
 ובמקדש נמי לא חזי להקרבה
 דנראה כבעל מום לפי שאין לו
 זכרות דהא ממעטינן ליה
 מהקרבה בכמה דוכתי הזכר ולא
 טומטום ורבי ישמעאל
 אנדרוגינוס קאי ורבנן בתראי
 אנדרוגינוס קיימי אבל
 טומטום כולי עלמא מודו דמטיל
 מים במקום זכרות זכר במקום
 נקבות נקבה ור' אילעאי אליבא
 דכולהו הורה:
כר"מ. בתמיה כלומר מי חיישין
 ליחידא:
אפי' תימא רבנן. נמי פרכין הכי
 דהואיל ואישתני לענין טומטום
 אישתני דנהפכה זכרותו
 לנקבותו:
ומשני אית דאמר אישתני.
 כלומר איכא למ"ד אמרין
 הואיל ואישתני אישתני בבהמה
 דהיינו ת"ק דפליג לעיל עליה
 דר"ש בן יהודה דלא חייש שמא
 נהפכה ור' אלעזר כר"ש סבירא
 ליה:
לימא. אי אמרי' הואיל ואישתני
 או לא אמרי' תנאי היא:
שקדש קדושי קדושין.
 לחומרא וצריכה גט שמא זכר
 הוא:
נתקדש. קדושי קדושין וזה
 שקדשו אסור בקרובותיו של
 טומטום כגון באמו ובאחותו
 דשמא נקבה הוא:
וחולץ. לחומרא שאם אין שם
 אחר אלא הוא בעיא יבמתו
 חליצה אבל יש שם אחר לא
 חליץ טומטום דהא האי תנא
 בנקבה נמי מספקא ליה:
וחולצין לאשתו. חומרא היא
 שמא זכר הוא:
ומייבמים את אשתו. ממה נפשך
 אי זכר הוא שפיר מייבם אחיו
 ואם נקבה הוא אשה בעלמא
 הוא דנסב האי אחיו של טומטום
 אבל טומטום לא מייבם דאינו בן
 לידה ולא קרינא ביה להקים
 לאחיו שם:

[הורה רבי אלעזר:

בבהמה, מטיל מים במקום נקבות - חולין].

תהי בה רבי יוחנן:

מאן דלא חש לתנא קמא ולרבי ישמעאל?!

וְלִימָא רבי יוחנן נמי: מאן דלא חש לרבנן בתראי,

דאמר רב חסדא:

מחלוקת - באנדרוגינוס,

אבל בטומטום - דברי הכל: ספיקא!

רבי יוחנן לא סבירא ליה דרב חסדא.

אי לא סבירא ליה - לימא: הוא דאמר כרבנן בתראי!

הכי נמי קאמר:

מאן שביק תרי ועבד כחד?!

ורבי אלעזר,

כמאן סבירא?

כי הא דאמר ריש לקיש:

לא אמרו: טומטום ספק - אלא באדם,

הואיל וזכרותו ונקבותו במקום אחד,

אבל בהמה, מטיל מים במקום זכרות - זכר,

מטיל מים במקום נקבות - נקבה.

מתקיף לה רב אשישיא:

וְלִיחוּשׁ שְׁמָא נִהְפְּכָה זְכוּרוּתוֹ לְנִקְבוּתוֹ!

אמר ליה:

כמאן?

כרבי מאיר דחייש למיעוטא?!

אביי בר אבין ורב חנניא בר אבין דאמרי תרוניהו:

אפילו תימא: רבנן,

הואיל ואישתני, אישתני.

אית דאמר: אישתני,

ואית דאמר: לא אישתני.

לימא:

אישתני ולא אישתני - תנאי.

דתניא:

"טומטום שקידש - קדושי קדושין,

נתקדש - קדושי קדושין,

וחולץ,

וחולצין לאשתו,

ומייבמים לאשתו",

ותניא אידך:

"אשת טומטום - חולצת,

ולא מתייבמת".

סברוה: דכולי עלמא כרבי עקיבא,

דאמר: סריס חמה - לא חולץ,

וְלֹא מֵיִיבָם.

מאי לאו, בהא קמיפלגי:

דמאן דאמר: "חולץ,

וחולצין לאשתו,

ומיבמים את אשתו" - לא אמרין: הואיל ואישתני, אישתני,

ומאן דאמר: "חולצת,

ולא מתייבמת" - אמרין: הואיל ואישתני, אישתני?

לא,

דכולי עלמא אמרין: הואיל ואישתני, אישתני,

הא - רבי אליעזר,

והא - רבי עקיבא.

ומאן תנא אליבא דרבי עקיבא?

אלימא: רבי יהודה - הא ודאי סריס משינוי ליה,

דתנן:

"רבי יהודה אומר:

טומטום שנקרע ונמצא זכר - הרי זה לא יחלוץ,

מפני שהוא בסריס!"

אלא,

רבי יוסי ברבי יהודה היא,

דתנא:

"רבי יוסי ברבי יהודה אומר:

טומטום - לא חולץ,

שמה יקרע וימצא סריס חמה."

אטו כל דמיקרע - זכר משתכח, נקבה לא משתכח?!

"שמה קאמר:

שמה יקרע וימצא נקבה,

אי נמי, זכר - נמי שמה ימצא סריס חמה.

מאי בינייהו?

אמר רבא:

מג, לפסול במקום אחרים,

ולחלוץ שלא במקום אחרים,

איכא בינייהו.

הדרן עלך על אלו מומין

רס"י

מאי לאו דכ"ע כר"ע. דאמר ביבמות פרק הערל (דף עט:): סריס חמה לא חולץ ולא מייבם ואשתו לא חולצת ולא מתייבמת שלא היתה לו שעת הכושר:

ובהא פליגי. דמ"ד מייבמין לאשתו ממ"נ סבר אי זכר הוא שפיר מייבם דלא אמרין הואיל ואישתני למיהוי טומטום אישתני נמי לספוקי בסריס חמה שאפילו יקרע וימצא זכר יהא סריס ואשת סריס אין מתייבמת: ומ"ד אין מתייבמת סבר אמרין הואיל ואישתני למיהוי טומטום אישתני. נמי לספוקי למיהוי סריס חמה אפילו ימצא זכר הילכך אין מתייבמת אשתו דנמצאו פוגעים בערוה דכיון דזכר הוא קדושו קדושין וכיון דסריס חמה הוא אין אשתו זקוקה ליבם הוא כאשת אח שיש לה בנים והמייבמה פוגע באיסור אשת אח ומיהו חליצה בעיא דלא פשיטא לן שהוא סריס דשמה לאו סריס הוא הילכך בעיא חליצה:

לא דכ"ע אמרי שמה אישתני. ומספקין ליה בסריס חמה והא דאמרין מתייבמת רבי אליעזר היא דאמר בפי' הערל (יבמות דף פ.) אשת סריס חמה מתייבמת שכן במין מתרפאין באלכסנדריא של מצרים הילכך ממ"נ שרי לייבומה. ומ"ד לא מתייבמת כר"ע:

ומאן האי תנא דאית ליה כר"ע. ואמר חולצת ולא מתייבמת: סריס ודאי משוי ליה. לטומטום ואפי' חליצה לא תיבעי דהא ר"ע באשת סריס חמה לא בעי חליצה: אלא ר' יוסי בר' יהודה. דשמה קאמר הילכך חליצה בעיא דשמה זכר הוא ושמה אינו סריס ולא מתייבמת דשמה זכר הוא וסריס הוא ואינה זקוקה ליבם ונמצא פוגע באשת אח שיש לה בנים:

שמה יקרע כו'. ובמקום אחין קאמר דלא יחלוץ (וליהוש) שמה סריס חמה הוא אבל אין שם אחר יחלוץ ולא מיפטר אבמתו בולא כלום דשמה לאו סריס הוא הילכך אשתו נמי בעיא חליצה שמה לאו סריס הוא ולא מתייבמת דשמה סריס הוא:

אטו כל דמיקרע זכר משתכח. דלא מספקא ליה אלא בסריס חמה ובנקבה לא מספקא ליה:

מאי בינייהו. בין רבי יהודה לר' יוסי בטומטום שמת אחיו הא תרוייהו לא יחלוץ קאמרי:

לפסול במקום אחין. אם יש עמו אחים הגונים והלך הוא וחלוץ לה לרבי יהודה לאו כלום עבד ולא פסלה מן האחין רצה אחד מן האחין לייבם מייבם ולרבי יוסי דמחזיק ליה בספק פסלה מן האחין דשמה חליצתו חליצה ואין אחד מן האחין יכול לייבמה דכיון דלא בנה שוב לא יבנה אלא חוזרין וחולצין לה:

ולחלוץ שלא במקום אחין. אם אין אחין אלא טומטום לרבי יהודה מיפטר אבולא כלום דהא ודאי סריס הוא וכליתיה דמי ולר' יוסי בעיא חליצה שמה לאו סריס הוא והאי דקאמר לא יחלוץ במקום אחין קאמר: